

HOBUECHEN 1135

2022/3

V.Z.W. HEEMKUNDIGE KRING HOBUECHEN 1135

Jaargang 37 – nummer 3

september 2022

HOBUECHEN 1135

verschijnt driemaandelijks

**Hobuechen 1135 is een uitgave van de
V.Z.W. HEEMKUNDIGE KRING HOBUECHEN 1135**

Redactieteam:

Patrick Pieters
Rita Paenen-Spies

Secretariaat:

Rita Paenen-Spies – Sint Bernardsesteenweg 987 bus 10
2660 Hoboken – Tel. 03/827.33.26
Rekeningnummer: BE46 0682 0716 3836

Verantwoordelijke uitgever:

Heemkundige Kring “Hobuechen 1135” vzw

Ruilabonnement:

Aanvragen worden gericht aan het secretariaat.

Copyright artikels:

bij de auteurs

Wettelijk depot: D/1997/5241/1

Cover: Nello's Droom Genootschap vzw

I N H O U D

Voorwoord	Patrick Pieters	103
Nello's Droom Genootschap vzw ‘ een hart voor Nello en Patrasche’	Linda Wouters en Fons Verschaeren	104
Joseph De Coster (° Hoboken 21.11.1888 – overleden Hoogboom 14.04.1958) deel 1	Fons Morreel	114
Mijn lijdensweg vanaf 6 juni 1942 tot en met de bevrijding in Mauthausen op 5 mei 1945 (deel 6)	Omer Van Bosch	126
Bedevaart van Hoboken naar Scherpenheuvel in de 19 ^{de} eeuw	Hugo Lambrechts-Augustijns	130
Hoboken in de Vlaamse pers: 2de kwartaal 2022	Patrick Pieters	140
Schenkingen		148
Ledenvergadering 2 mei 2022 – lezing Laura May		150
Groeten		151

Voorwoord

Patrick PIETERS

Goed gereedschap is het halve werk.

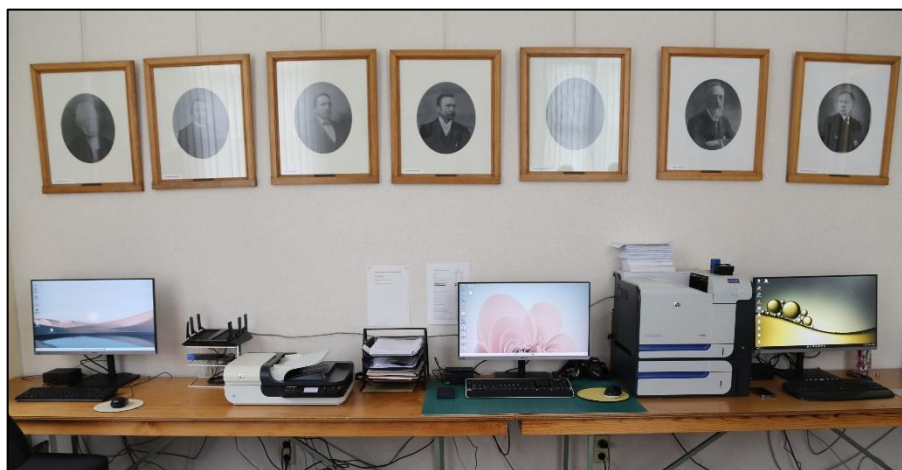
Op 28 juli laatstleden was het één jaar geleden dat ons door velen zeer gewaardeerde lid Stan Thijs overleed. Stan was al vele jaren lid van onze vereniging. Als het was om de heemkundige kring vooruit te helpen, kon ik hem voor allerlei zaken aanspreken. Altijd bereid om (ook zwaar) werk te leveren, stak hij dan enthousiast de handen uit de mouwen. Hij gaf ook wel eens een voordracht voor ons, en ooit speelde hij zelfs sommelier op een etentje van onze vereniging.

Zijn overlijden deed het bestuur opschrikken, maar een tijdje nadien waren we pas echt verrast. Stan had ons namelijk een mooi legaat toegewezen, meldde de notaris die de erfenis begeleidde. Dat hebben we een tijdje stil gehouden, ten eerste omdat de erfenis een lange en ingewikkelde procedure moest doorlopen voordat het legaat op onze bankrekening zou verschijnen, ten tweede omdat het een tijd onduidelijk bleef of Vadertje Staat ons erfenisrechten zou doen betalen én hoe hoog die rechten dan wel zouden zijn. Ondertussen is alles achter de rug en werden onze leden door de penningmeester ingelicht op de vergadering die met het uitdelen van dit tijdschrift gepaard gaat.

Het legaat van Stan dwong het bestuur tot nadenken over een goede en zinvolle bestemming. Dat duurde evenwel niet zo heel lang: het bijna dagelijkse geknoei met onze ondertussen verouderde ICT-infrastructuur zorgde snel voor een unanieme beslissing. Vervangen, die handel!

Zo gezegd, zo gedaan. Offertes werden gevraagd en verkregen, en de wensenlijst/het lastenboek werd voortdurend aangepast na gesprekken over bits en bytes, giga- en terabytes, upload- en downloadsnelheden, *logins* en paswoorden, security en viruscontrollers. Dit allemaal uiteraard in de beruchte *cloud*. De bestuursleden die niet helemaal thuis zijn in het IT-wereldje kregen er zowaar een punthoofd van. (Alle andere bestuursleden trouwens ook.)

Maar kijk, na zwoegen en zweten kwamen we er uit. We beschikken ondertussen over een up-to-date infrastructuur van waaruit we onze website kunnen hosten, administratie verrichten, ons digitaal archief kunnen beheren én onze bezoekers/opzoekers kwalitatief kunnen ondersteunen. Ik krijg zowaar de indruk dat onze digitale achterstand van weleer zich nu transformeert tot digitale voorsprong.

Veel leesplezier!

Nello en Patrasche in kunst en cultuur

Fons VERSCHAEREN en Linda WOUTERS

Boeken en strips

1985: Een hond van Vlaanderen

Standaard Uitgeverij

Op vraag van *Willy Vandersteen* komt er in 1985 een eerste volledige vertaling van het boek in het Nederlands. De tekst is van Ilse van Nerum en Jos Liefrink. Willy Vandersteen verzorgt de illustraties.

1985: Het Dreigende Dinges

Studio Vandersteen

De strip is album nummer 201 uit de reeks Suske en Wiske. Hierin laat *Paul Geerts* Nello en Patrasche met de hondenkar door Hoboken zwerven. Ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling in Japan komt de Japanse versie van de strip op de markt. Later volgt nog een Koreaanse vertaling.

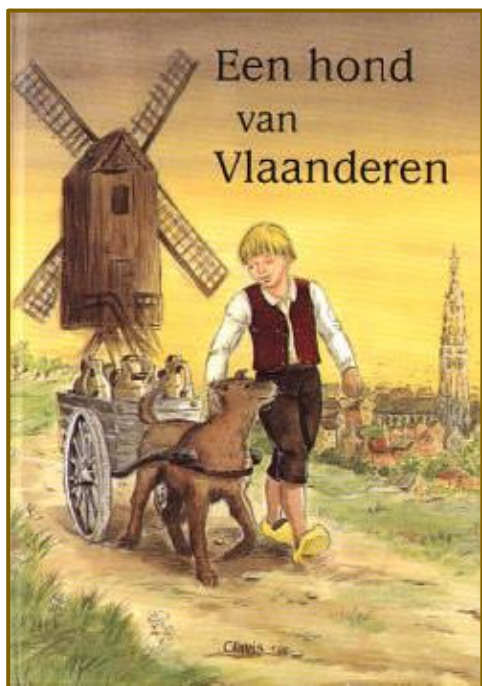
1996: Nello en Patrasj, een hond van Vlaanderen

uitgeverij Facet

Fernand Auwera is een Vlaams auteur. Hij wordt geboren op 26 november 1929 in Antwerpen waar hij op 27 oktober 2015 overlijdt. In 1996 wordt aan Fernand Auwera gevraagd om het verhaal na te vertellen voor kinderen. Ook in zijn versie is Hoboken de thuisbasis van de jongen en zijn hond. De laatste herdruk van zijn boek verschijnt in 2005 bij uitgeverij Facet.

2000: Een hond van Vlaanderen

uitgeverij Clavis

Annick De Wit werkt als journaliste voor Het Laatste Nieuws. Zij is de partner van RTBF-journalist Christophe Deborsu. Samen schrijven ze het boek 'Dag, bonjour! Waarom Vlamingen en Walen gedoemd zijn om te scheiden (maar wij misschien niet)'.

Annick schrijft de tekst voor het kinderboek 'Een hond van Vlaanderen'.

Striptekenaar *Jeanine Rahir* begint haar carrière als dierenillustrator. Ze illustreert en schrijft kinderboeken. In 1989 verschijnt "Monsieur Victor" en twee jaar later "Barry Lan". Na een reclamealbum in opdracht van de abdij van Leffe, begint ze alleen aan het avontuur van "Ridder Walder". Het is een historische fictiereeks die zich in de Middeleeuwen afspeelt.

2010: A dog of Flanders, een nooit geziene kijk op Vlaanderen

uitgeverij Lannoo *An van Dienderen* is filmmaker en doctor in de vergelijkende cultuurwetenschappen. Zij is

docent en onderzoeker bij KASK-School of Arts in Gent. An realiseerde verschillende bekroonde films die op tal van internationale festivals en in diverse musea getoond werden.

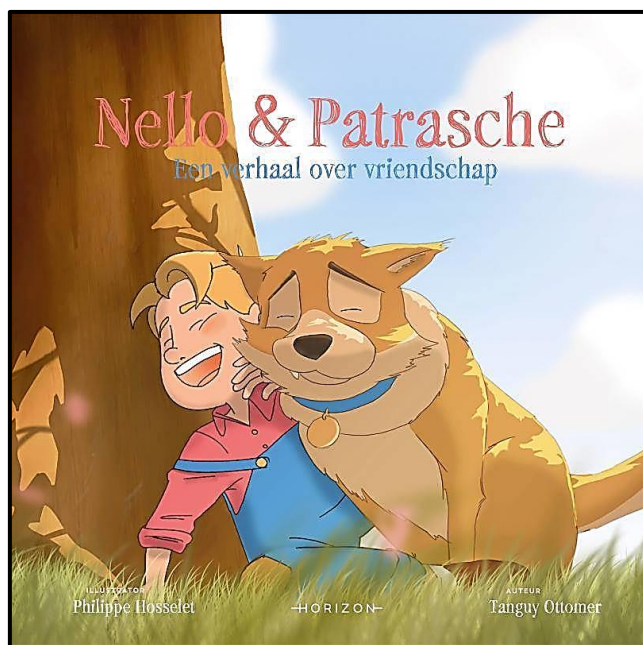
Didier Volckaert is kunstenaar, documentairemaker en filmregisseur. Hij is doctor in de anime en manga en docent film- en videokunst. Naast plastisch werk en fotografie creëert hij ook optische installaties. Hij draaide verschillende internationaal bekroonde documentaires.

An Van Dienderen en Didier Volckaert richten samen het productiehuis Elektrischer Schnellseher op. Gefascineerd door de geschiedenis gaan ze met het verhaal 'Een hond van Vlaanderen' en met Nello en Patrasch aan de slag. Hun onderzoek mondt uit in een film, een boek en een tentoonstelling. De documentaire 'Patrasche, a dog of Flanders – Made in Japan' verschijnt in 2008. Het boek komt in 2010 tot stand. Het bevat bijdragen van Marysa De Moor, Ilse De Gruyter, Inoue Eimei, Akira Takahashi, Anne Marie Van Broeck, Herman Van Goethem, Patrick Vanleene, Bert Willemen en Tom Naegels. Die laatste zorgt voor een vertaling van de eerste druk van de novelle bij Chapman en Hall in 1872.

2020: Nello en Patrasche, een verhaal over vriendschap.

uitgeverij Horizon.

Stadsgids *Tanguy Ottomer* runt het succesvolle Buro Beroepsbelg. Je kunt er terecht voor originele stadswandelingen op maat. Tanguy geeft ook rondleidingen in exclusieve gebouwen die vaak gesloten zijn voor het grote publiek. Zijn enthousiaste en eigenzinnige aanpak bleef

zelfs voor The New York Times en CNN niet onopgemerkt. Bij uitgeverij Luster publiceerde hij de reeks 't Stad van vroeger'. Zijn snor is het handelsmerk van Tanguy. In 2014 krijgt hij de titel 'Snor van de Stad'. In datzelfde jaar wordt Tanguy het gezicht van Toerisme Vlaanderen. Knack Weekend nomineert hem tot een van de best geklede mannen ter wereld.

Philippe Hosselet studeerde aan Luca School of Arts. In 2015 behaalde hij het masterdiploma audiovisuele kunsten/animatiefilm. Hij werkte aan verschillende projecten waaronder het boek van Tanguy Ottomer.

Speelfilms en Japanse anime

'Een hond van Vlaanderen' wordt in de loop van de jaren ontelbare keren verfilmd. Zowel in Japan als in Amerika storten regisseurs en tekenaars zich op het verhaal om hun versie op het witte doek of het televisiescherm in de kijker te plaatsen. We beschrijven hieronder kort een aantal producties uit Amerika en Japan.

USA

1914: 'The dog of Flanders'

Regisseur: Howell Hansel stille film, zwart-wit. In deze eerste verfilming van Ouida's novelle wordt Nello vertolkt door de 25-jarige Marguerite Snow. Misschien opmerkelijk, maar zeker niet ongewoon voor die tijd. Mogelijk waren er twee versies van de film in omloop, één met een tragisch einde en één met een happy end. In geen van volgende Amerikaanse versies overlijdt Nello.

De film uit 1914 is voorgoed verloren gegaan, maar de overgebleven foto's spreken boekdelen. De beelden verraden dat de film in Amerika werd gedraaid en dat de personages er opvallend

'Hollands' uitzien. Mogelijk is de Red Star Line, die in die periode Europese immigranten van Antwerpen naar het beloofde land bracht, hiervan de oorzaak. Een zekere Henri Cassiers tekende heel wat reclamemateriaal voor deze lijndienst. Hij voelde zich bijzonder aangetrokken door de Nederlandse klederdracht die hij in zijn ontwerpen gebruikte. Dit heeft het Amerikaanse beeld van de Lage Landen ongetwijfeld sterk beïnvloed.

1924: 'A boy of Flanders'

Regisseur: Victor Schertzinger stille film, zwart-wit. In de openingsscène zien de toeschouwers Rubens aan het werk in zijn atelier. In de tussentitel staat dat 'Rubens in 1645 één van zijn grootste werken maakte'. Opmerkelijk, want de schilder overleed in 1640. Nello wordt vertolkt door de 10-jarige Jackie Coogan. Jackie was een grote ster in Hollywood. Hij acteerde naast Charlie Chaplin in 'The Kid' en in een verfilming van Oliver Twist. Jackies vader was filmproducent en hij gebruikte zijn zoon om de film in de markt te plaatsen. De naam van Jackie zal voor altijd verbonden worden met de Cooganwet uit 1938. Die moest het misbruik van kindsterretjes door hun ouders of voogd tegengaan. Later zien we de acteur opnieuw in 'The Addams Family', een televisiereeks die liep van september 1964 tot september 1966. De enige overblijvende kopij van 'A boy of Flanders' werd in Moskou teruggevonden. De film was voorzien van Russische tussentitels. Het verhaal was voor de toen nog jonge communistische staat een sprekend voorbeeld van de onderdrukking van arm door rijk.

1935: 'A dog of Flanders'

regisseur: Edward Sloman mono, zwart-wit. De film is een typisch Hollywoodproduct dat de toeschouwers moest helpen om de Grote Depressie te vergeten. De dialogen, die voor het eerst beluisterd konden worden, zijn eerder zwak. Patrasche heet in de film Leo (van koning Leopold) en Aloïse wordt tot Maria herdoopt. Uit de beelden blijkt Vlaanderen zwaar bebost, een landschap waarin molens geen plek hebben. Maria's vader is in de film mogelijk een rijke fabrieksbaas, een bankier of een advocaat. De productie staat in ieder geval mijlenver van het oorspronkelijke verhaal.

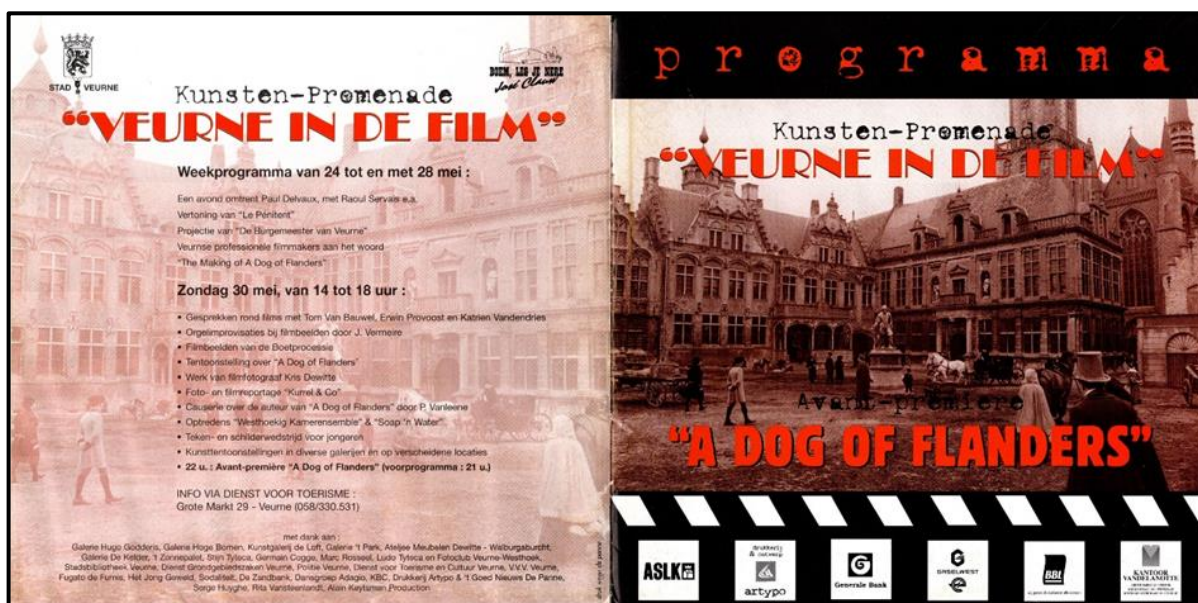
1960: 'A dog of Flanders'

Regisseur: James B. Clark stereo, technicolor. Voor het eerst werd een verfilming van 'Een hond van Vlaanderen' in Europa gedraaid. Slechts 16 minuten werden in Vlaanderen opgenomen. Er werd gefilmd in de kathedraal, op de Groenplaats en op de Grote Markt. Alle andere opnames waren studiowerk of gingen door op 'Hollandse' locaties. Niet verrassend, want de artistieke leider was Nico van Baarle, een Nederlander. De 13-jarige Alan Ladd kreeg de rol van Nello. De rijke molenaar werd vertolkt door Max Croiset die ook meespeelde in 'Eline Vere' en in 'Daens'. Patrasche wordt gespeeld door Labrador Retriever Spike. De verfilming werd gepromoot als familiefilm, een relatief nieuw genre dat zich richt op een brede leeftijdscategorie.

Naar aanleiding van de verfilming verscheen in Amerika het eerste stripverhaal over Nello en Patrasche. De publicatie telt een dertigtal pagina's in kleur. Eén zwart-wit pagina schetst het leven van Rubens.

1999: 'A dog of Flanders'

Regisseur: Kevin Brodi dolby, kleur. Het werk is de vijfde en tot nu toe de laatste verfilming van het verhaal. Nello wordt vertolkt door Jeremy Kissner en door Jesse James, Aloïse door Madylin Sweeten en Farren Monet. Opmerkelijk is dat vrouw van de molenaar door Cheryl Ladd wordt gespeeld. Haar ex-man vertolkte de rol van Nello in de filmversie van 1960. Ook deze filmploeg zakte naar Europa af. De productie van de film steunde op talent van onze bodem. Het camerawerk was in handen van de Vlaming Walter van den Ende. Er werd gedraaid in Bokrijk, Brugge, Brussel, Damme, Diest, Mechelen Veurne en Voeren. Verder is de film een typisch voorbeeld van slechte cinema. Het verhaal is erg oppervlakkig en diende om de Amerikaanse waarden te promoten. Ook deze versie uit de USA staat ver van het originele verhaal.

Japan

1975: *Furandaasu no inu.*

Regisseur: Yoshio Kuroda kleur, 52 episodes van 24 minuten. Deze animatiereeks groeide in Japan pijlsnel uit tot een cultuurbegrip, maar is totaal onbekend buiten Azië. De serie weerspiegelt de liefde voor het verhaal en de personages en is een meesterwerk in zijn genre. De reeks heeft aan Nello en Patrasche een definitieve vorm gegeven. Het boek kwam opnieuw onder massale belangstelling en de meeste drukken werden voorzien van foto's uit de reeks. De serie werd bijna twintig jaar lang opnieuw uitgezonden. De Nederlandse openingstune werd ingezongen door een kinderkoortje uit Puurs. In 1974 nam de ambassadeur van Japan contact op met Titine Schijvens. Zij componeerde kinderliedjes en had een reeks kinderplaten op haar

naam. De ambassadeur vroeg haar of ze enkele liedjes kon opnemen. Titine vormde snel een koortje met haar eigen kinderen en hun vriendjes van de plaatselijke manege. Er werden vier nummers ingezongen. De kinderen werden betaald met Japanse postzegels.

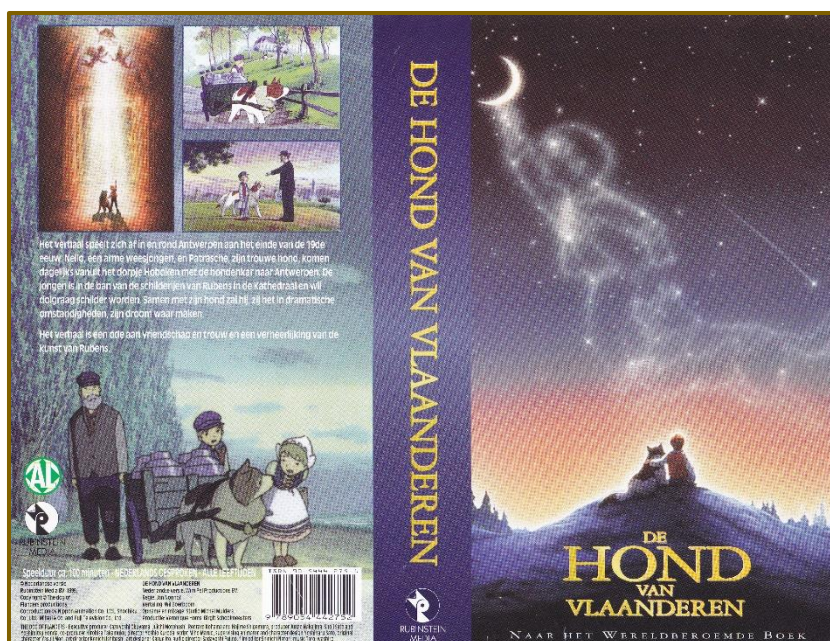

1992: *Flanders no inu, boku no Patrasche*

Regisseur: Kenji Kodoma kleur, 26 episodes van 30 minuten. De verhaallijn is realistisch en tot op het einde trouw aan de novelle van Ouida. De reeks kende geen groot succes in Japan, maar vond wel haar weg naar verschillende Europese landen. Er bestaat een Italiaanse, een Franse en zelfs een Filipijnse versie van de serie.

1997: *Gekijôban furandaasu no inu*

regisseur: Yoshio Kuroda kleur, dolby stereo. Dit is de eerste animelangspeelfilm over het verhaal. De film is een remake van de reeks uit 1975 van dezelfde regisseur. 'Gekijôban furandaasu no inu' is een meesterwerk, een pareltje van vakmanschap en emotie, een monument in zijn genre. Ter promotie van de film werd een publiciteitstoer gemaakt door Japan waarbij Patrasche centraal zou staan. Er werd gekozen voor een 'historisch correcte' benadering van het dier: een Vlaamse bouwvier. Daarvoor kwamen de Japanners terecht bij een familie in Kontich. Hun 'Yorri' was wit. Hond en baasje mochten drie weken op tournee in Japan. Waar de hond kwam, werd hij aangesproken met 'Yorri-san'. Hij mocht figureren in televisieshows en op grote events en was te gast in radioprogramma's. Yorri was de eregast op de première van de film. De film vond zijn weg naar Frankrijk, Italië, Engeland en Amerika. In Duitsland werd hij omgedoopt tot 'Niklaas, der Junge aus Flandern'. De anime bereikte voor het eerst de Arabische wereld. Wim Pel Productions maakte een in het Nederlands gedubde versie. In Taiwan kreeg de film de titel 'Dragon dragon and his faithful dog'. Na (heel) lang aandringen vertoonde de VRT de film op 25 februari 2001.

2009: *Sunô purinsu: Kinjirareta koi no merodi* Snowprince – *Forbidden Love Melody*

Regisseur: Joji Matsuoka De langspeelfilm is in grote lijnen geïnspireerd op de novelle van Ouida. Hij brengt het verhaal van de tienervriendschap tussen een arme weeskunstenaar en een middenstandsvrouw. Nello en Patrasche werden tot Sota en Shinti omgedoopt. Shintaro Morimoto speelde de rol van Sota. Patrasche werd vertolkt door een Akita, een typisch Japans hondenras. De opnames vonden plaats in een filmdorp in Shōnai, Yamagata. Het themalied werd gezongen door een groep van 10 jongens, waaronder de hoofdrolspeler. Op vrijdag 16 oktober 2009 ging Snow Prince in wereldpremière in Antwerpen waar de film werd geprojecteerd onder ‘De Kruisafneming’ van Rubens in de kathedraal. De voorstelling werd bijgewoond door 250 leerlingen van het Sint-Lutgardisinstituut. Claude Vercaigne was er eregast.

Op 12 december 2009 ging de film in Japan in première. Tijdens het openingsweekend werd hij gelijktijdig op 234 bioscoopschermen in heel het land vertoond. De kritieken op de film liepen sterk uiteen. The Japan Times gaf Snow Prince een score van 2 op 5. In de recensie bekritiseerde Mark Schilling de film als een weinig originele onderneming. In The Guardian prees David Parkinson het werk als “de mooiste kinderfilm van het jaar”.

Nello en Patrasche in beeld

1985: *Nello en Patrasche* – *Hoboken*. Yvonne Bastiaens (1931 – 2010) werd geboren in Deurne

en overleed in Antwerpen. Toen haar zoon Patrick op 41-jarige leeftijd stierf, legde zij zich op het beeldhouwen toe. Zij hoopte in de kunst haar emoties kwijt te kunnen. Yvonne trok naar de academie en begon heel eenvoudig met vaasjes en asbakken van keramiek. Na een tijdje combineerde zij keramiek met staal en kreeg ze lastechnieken onder de knie. Met drie van haar werken won Yvonne in 1984 de Bugattiprijs van de Antwerpse Zoo en de August Vermeylenprijs. Voor het Hobokense district creëerde ze het beeld ‘Nello en Patrasche’. De schets voor het kunstwerk is van Paul Geerts. Het eerste ontwerp in polyester werd in februari 1985 onthuld. Het werd al snel beschadigd. Om dit verder te voorkomen

maakte Yvonne een bronzen exemplaar van de twee vrienden.

1997: *Nello's Dream* – *Hoboken*. Tony Mafia is van oorsprong een Cherokee-indiaan uit Tennessee. Met Annmarie Sauer woonde hij deels in Hoboken, deels in Arizona. Zijn werk kan het best als defiguratief worden omschreven. De schilder voelde zich aangetrokken tot de

figuur van Nello. Ook Tony verloor zijn vader op erg jonge leeftijd en net als Nello was hij gebeten door de schilderkunst. In december 1997 schilderde hij 'Nello's Dream'. Tony schonk het werk aan het district waar het een ereplaats kreeg in het toenmalige infocentrum in de Kapelstraat. Vandaag kun je het schilderij bewonderen in het administratief centrum van Hoboken. Tony overleed op 10 mei 1999. Hij ligt begraven in de woestijn van Chloride in de USA.

2003: Nello en Patrasche – Antwerpen.

Op 9 mei 2003 werd op de Handschoenmarkt een nieuw monument over Nello en Patrasche onthuld. *Jan Verleije*, toenmalig directeur van de Antwerpse kunstacademie, creëerde een allesbehalve klassiek standbeeld. De granieten blok van ruim 2 meter lang en 15 centimeter hoog leek van ver op een grafzerk. In het midden was een cirkel uitgespaard. Daarin zat een transparante plaat met een tekening van Nello en Patrasche. 's Avonds lichtte de cirkel rood op, een verwijzing naar de rijzende Japanse zon. Het monument werd gefinancierd door Toyota. In 2016 wordt het zwaar beschadigde kunstwerk vervangen door het beeld van Batist Vermeulen.

2016: Nello en Patrasche – Antwerpen.

Batist Vermeulen (Studio Tist) is een Gentse multidisciplinaire artiest (beeldhouwen, design, illustratie) die zich niet in een vakje laat duwen.

Na 10 jaar als art director en designer voegde hij met beeldhouwen een extra dimensie toe aan zijn creatieve drijfveren. Zijn beelden en sculpturen willen de kloof dichtentrekken tussen het alledaagse leven en de kunst. Daarom werkt hij meestal figuratief met herkenbare iconen of gebruiksvoorwerpen. Deze voorwerpen of iconen worden vervormd, krijgen een andere invulling of worden gemaakt in een andere materie.

Zijn werk kenmerkt zich door verwijzingen naar de popcultuur en de industriële wereld. De thema's die hij behandelt gaan over tijd en dualiteit, niet zelden met een knipoog om het geheel een zekere luchtigheid te geven. Door de referentiekaders van mensen uit te dagen willen de werken heel wat associaties en herinneringen

opwekken. De werken kenmerken zich door een atypisch gebruik van materialen zoals objects trouvés en verschillende steensoorten, kunstharsen of gebruiksvoorwerpen. Een veelvoud aan combinaties dus die zijn kunst een herkenbaar maar toch verfrissend karakter geeft.

In 2016 schrijft het Antwerpse stadsbestuur, samen met het BuroBeroepsBelg van gids Tanguy Ottomer, een wedstrijd uit voor een nieuw beeld voor de kathedraal. De inzending van Batist haalt het van negen andere internationale ontwerpen. Hij creëert een wit marmeren beeld van 1,10 meter hoog en 1,80 meter breed. Het werk toont hoe Nello en zijn trouwe viervoeter Patrasche rustig in mekaars armen liggen terwijl de tegeltjes van de

Handschoenmarkt als een dekentje over hen liggen gespreid. Het kunstwerk verbeeldt de onvoorwaardelijke vriendschap tussen de jongen en zijn hond.

2019: Nello en Patrasche – Hoboken.

Swen Vandermeeren is een geboren Leuvenaar. Enkele jaren geleden ruilde hij zijn stad voor Hoboken. Daar maakt Swen kennis met Nello en Patrasche.

Als kleinste en dikste van de klas wordt Swen in zijn jeugd vaak gepest. Hij kan zijn onmacht

kwijt in zijn tekentalent waarmee hij zijn eigen wereld vorm geeft. Swen verslindt strips en hij tekent de plaatjes na. Tot zijn 16de bezat hij elk album van de Rode Ridder. Die reeks is zijn eerste inspiratiebron. Later buigt hij zich over de werken van David Finch, Proko en Disney. Hij bestudeert hun technieken en de gebruikte verhoudingen.

Ook vandaag nog leert Swen elke dag al doende bij.

In 2009 start hij als tekenaar in bijberoep. Hij illustreert in opdracht, geeft workshops en tekenlessen. In 2019 tekent hij Nello en Patrasche voor Nello's Droom Genootschap. Sindsdien is Swen de huistekenaar van de vzw.

Op het podium

2018: Vertelrecital 'Nello en Patrasche'.

Nicole De Paepe wordt geboren in Antwerpen op 11 juli 1958. Haar vader speelde piano, oma was operazangeres. Als ze acht is, gaat Nicole naar de muziekacademie in Borgerhout. Ze volgt er piano, cello en kamermuziek. Voor piano behaalt ze in 1974 een onderscheiding op de Gunther-wedstrijd in Brussel.

Nicole is 14 als ze toelating krijgt om te studeren aan het Koninklijk Vlaams Muziekconservatorium in Antwerpen. Ze volgt er notenleer, harmonie, praktische harmonie, contrapunt, muziekanalyse, muziek- en kunstgeschiedenis. Nicole specialiseert zich in piano en kamermuziek. Na haar studies wordt ze er 14 jaar lang docent praktische harmonie. Daarna combineert ze de opvoeding van haar drie kinderen met haar carrière als pianiste en componiste. Als pianiste begeleidt Nicole het Philharmonisch koor van Antwerpen en solisten op verschillende concerten en wedstrijden in binnen- en buitenland. Ondertussen schrijft ze een aantal composities voor viool en piano. Nicole werkt mee aan de "Nacht van de musea", aan de "Zomer Van Antwerpen" en aan de tentoonstelling van Chanel in het Paleis op de Meir.

Nicole neemt deel aan verschillende kunstprojecten georganiseerd door kunstvereniging Kappa. Het is voor haar een gedroomde aanleiding om nieuwe nummers te componeren. Op de piano bespeelt ze zowel de toetsen als de snaren.

Sinds 2007 is Nicole de vaste pianobegeleider van het Philharmonisch koor, het Koninklijk gemengd koor Alma Musica, het Don Boscokoor Hoboken, Camerata Vocale en Cantabile Hove. In 2016 componeert ze 22 liederen op teksten in opdracht van de Heemkundige Kring Hobuechen en het Don Boscokoor.

Daarnaast concentreert Nicole zich op het componeren van muziek bij Antwerpse legenden en verhalen zoals Lange Wapper en Brabo en Antigoon. In 'Nello en Patrasche' brengt ze het verhaal 'Een hond van Vlaanderen' muzikaal tot leven.

2021: Figurentheater *Mirantibus*.

Milly Jennes is 'Meester in de beeldende kunst, specialisatie keramiek'. Na haar studies verkent ze de wereld van het figurentheater. Haar tocht start dicht bij huis in de hobbykelder van Elegast Dam in Antwerpen. Daarna trekt Milly de wijde wereld in met Figurentheater Vlinders&Co en gaat ze aan de slag bij muziektheater De Kolonie.

Mirantibus betekent 'verwondering' en 'zich afvragen' in het Latijn. Dit leek Milly een geschikte naam voor een eigen figurentheater. Want wat is er mooier dan theater maken waarbij je het publiek aanzet tot vragen stellen, zich verwonderen, geraakt worden. Met Mirantibus creëert Milly 'Nello en Patrasche'. Samen met Katarina Antunovic en Cedric Murrath brengt ze de jongen en zijn hond tot leven op het podium. Koen Crul zorgt mee voor creatieve ideeën en de regie. Op zondag 20 juni 2021 ging de voorstelling in première in het Gravenhof.

2022: 1872.

Eric Baranyanka ziet voor het eerst het zonlicht in 1959 in Burundi. De politieke constellatie laat het zijn familie niet langer toe om veilig in Burundi te verblijven. Op zijn derde verhuist Eric met het gezin naar België. Hij komt terecht in een warm onthaalgezin in Lembeek.

De mama van Eric brengt hem het vuur voor de muziek bij. Zij leert hem hoe belangrijk authenticiteit en soul zijn voor een muzikant. Eric zingt in het schoolkoor, maar op zijn veertiende wordt de gitaar zijn nieuwe passie. Samen met wat studiegenootjes richt hij de band De Flippers op. Al gauw neemt hij ook de lead vocals voor zijn rekening.

Op café in Halle ontmoet Eric Vlaamse muziekkleppers Tjen Berghmans en zijn kompanen. Het betekent de geboorte van Stone Cold Fever. De band schrijft zich in op flink wat vrije podia.

Tot hun grote verwondering slepen ze telkens de eerste of de tweede prijs in de wacht. De komst van de New Wave betekent het einde van de rock en de band wordt opgedoekt. In 1987 gaat Eric met John Premereur in zee. Family Duck wordt finalist in Humo's Rock Rally. De band wint het Belgian Rock Concours. Ondertussen kweekt Eric een groeiende interesse voor zijn Afrikaanse wortels. De zoektocht naar zijn eigen identiteit brengt hem de liefde voor de vrolijkheid in de Zairese en Zuid Afrikaanse muziek bij. In 1991 wordt The Nile geboren. De tristesse die de bandleden op vrolijke muziek zetten in een frame van Afropop, partymuziek en improvisatie heeft maar één doel: de tent op zijn kop krijgen. In die periode komt Eric in contact met Boogie Boy Paul Ambach. Eric vervoegt de band als bassist en verzorgt de backing vocals. Met The Nile verzorgt hij het voorprogramma van Cher, Dani Klein en Vaya Con Dios. Eric ontdekt ook het podium. Hij krijgt een rol in De Dood van Dr. Faust in regie van Anton Cogen. Ondertussen toert hij vijf jaar rond met het Schooljeugdtheater van Familie Savenberg. In het Afrikamuseum in Tervuren start Eric met een reeks Afrikaanse verhalen voor de aanwezige kinderen : De Babelboom. Het project wordt er bijzonder goed onthaald. Ook evenementenbureaus kloppen bij de perfect tweetalige Eric aan voor de animatie van grote publieksevenementen. De stap naar de musicalplanken is niet meer ver weg. Eric speelt en zingt in Anonymous Society en vertolkt de rol van de geest in Alladin. De Frans-Algerijnse regisseur Redha valt op de authentieke "soul" van Eric en ziet in hem dé belichaming van Broeder Lorenzo in de succesmusical 'Romeo & Julia, van Haat tot Liefde'. Daarnaast speelt hij in verschillende fictiereeksen op televisie zoals Spoed, Familie, Droge voeding Kassa Vier en Cafe Majestic. In 2022 brengt Eric een gloednieuwe voorstelling over Nello en Patrasche op de planken. '1872!' ging op 19 juni in première op het familiefestival 'Nello's Feest' in het Gravenhof.

2022: Hoboken rond 1870. Het dorp van Nello en Patrasche?

Patrick Pieters studeerde in 2008 af als historicus aan de Universiteit Antwerpen. Hij is eveneens verbonden aan de Heemkundige Kring Hoboechen 1135.

Voor Nello's Feest van 19 juni 2022 werkte hij een lezing uit met de titel: "Hoboken rond 1870. Het dorp van Nello en Patrasche?" Schrijfster Ouida schreef in haar novelle haar indrukken neer over de Antwerpse regio die ze rond 1870 bezocht. Patrick neemt de toehoorder mee naar het Hoboken in die periode. Deze virtuele wandeling is een eerste en algemene, maar historisch correcte schets van het dorp. Hoe zag het er uit? Welke markante gebouwen herkennen we? Wie woonde er?

Bronmateriaal

'A dog of Flanders, een nooit geziene kijk op Vlaanderen'. An van Dienderen, Didier Volckaert en anderen, Uitgeverij Lannoo, 2010 Wikipedia

Gazet van Antwerpen, archief

Nello's Droom Genootschap, archief

<https://www.anvandienderen.net> - <https://studiotist.be> - www.nicoledepaepe.be

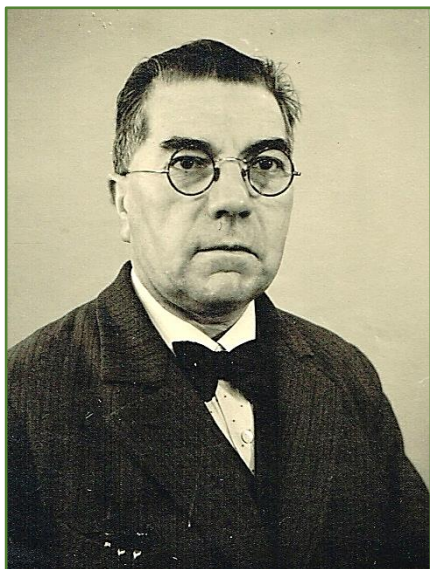
<https://vuurkleipoppen.jouwweb.be/figurentheater-mirantibus>

<https://www.ericbaranyanka.be>

Joseph De Coster

(° Hoboken 21.11.1888 – overleden Hoogboom 14.04.1958) – deel 1

Fons MORREEL

Joseph De Coster was 1ste Schepen en schepen van onderwijs in Hoboken van 1923 tot 1932 en van 1938 tot 1946.

Na de afstelling door de bezetter van burgemeester Victor De Bruyne, werd hij bij het begin van de bezetting dienstdoende burgemeester in afwachting van de vorming van Groot Antwerpen.

Hij was dus een belangrijk persoon in Hoboken en zijn leven en zijn politieke carrière verdienen het om nader bekeken te worden.

Beknopte genealogie(1)

De stamreeks, de rechtstreekse afstamming van vader op zoon, van Jozef De Coster gaat terug tot halverwege de 17de eeuw. De verst terug te vinden voorvader was Cornelius De Coster, geboren te Schilde omstreeks 1660, de exacte geboortedatum is onbekend. Pas met het “Eeuwig Edict van 12 juli 1611” uit de periode van aartshertogen Albrecht en Isabella, werden er richtlijnen uitgevaardigd die het aanleggen van parochieregisters verplichtten. De pastoor moest de doopsels, de huwelijken en overlijdens allemaal optekenen. Maar meestal zijn de vroegste registers niet bewaard gebleven. Pas in de tweede helft van de 17de eeuw geraakten deze lijsten echt ingeburgerd. De datum van de dag van de doop werd hier als belangrijker beschouwd dan de dag van de geboorte. Cornelius De Coster, zoon van voornoemde, werd geboren te Schilde op 27 juli 1688. Zijn zoon Mathias De Coster werd eveneens geboren te Schilde op 8 maart 1716. Diens zoon Petrus De Coster/De Ceuster werd in dezelfde gemeente geboren op 27 maart 1754. De volgende in de rij was Gummarius De Coster, geboren te Schilde op 7 augustus 1788. Dan volgt opnieuw een Cornelius De Coster, geboren te Schilde op 10 november 1828. Zijn zoon Louis De Coster werd geboren te Antwerpen op 10 mei 1858.

Tenslotte komen we bij Jozef De Coster zelf, geboren te Hoboken op 21 november 1888. Jozef was dus de achtste generatie van zijn geslacht. Vermits Jozef nog een zoon, Paul en een kleinzoon Walter heeft gehad, gaat deze stamreeks nog twee generaties verder.

Louis, Jozef en Paul met zijn dochterje Denise (1939)

Anuschka De Coster,
 Ilja De Coster,
 Paul De Coster-J.J. Bosschaert (t) en Maria Declercq, zijn kinderen;
 Hilde Raes, zijn ouders;
 Denise en Gilles Hennequin-De Coster, zijn vriendin;
 Ria en Jos Laenen-De Coster, kinderen en kleinkinderen,
 Jeanne De Coster,
 Paula en Omer Van Bosch-De Coster, kinderen en kleinkinderen,
 Lizy en Armand Stroobants-De Coster, kinderen en kleinkinderen,
 zijn zusters, schoonbroers, ooms, tantes, neven en nichten;
 melden U met droefheid het overlijden van

Walter DE COSTER
 Hoofd Wetenschappelijke Medewerker Universiteit Gent
 Antwerpen 29 juni 1945 - Eke 17 april 1996
 Trouw aan zijn filosofische overtuigingen

U wordt vriendelijk uitgenodigd de burgerlijke rouwplechtigheid bij te wonen in het crematorium «Westlede», Smalle Heerweg 60 te Lochristi, op maandag 22 april 1996 om 11 uur.

Daarna volgt de asverspreiding aldaar, in intimititeit.
 Dit bericht geldt als enige kennisgeving.
 9091 Drongen, Varendrieskouter 47
 9000 Gent, Brusselsepoortstraat 25
 9890 Dikkelvenne, Bossemstraat 36
 Begraf. Malbrancke, Gent. Tel. 09/225.26.17.

Dan stopt de mannelijke afstamming omdat kleinzoon Walter op 17 april 1996 overlijdt zonder mannelijke nakomeling.

Een uitgebreider overzicht vinden we terug in de kwartierstaat. We vertrekken daarbij van één persoon, in dit geval Jozef De Coster zelf, en geeft van deze persoon zijn ouders, grootouders en overgrootouders. Hieruit kunnen we het volgende afleiden. De overgrootvader Gummarus De Coster, geboren te Schilde op 7 augustus 1788, was landbouwer. Hij huwde te Oelegem op 3 september 1825 met de toenmalige dienstmeid Magdalena Breugelmans, geboren te Oelegem op 15 juli 1793. Grootvader Cornelius De Coster, geboren

te Schilde op 10 november 1828 was eveneens landbouwer. Hij was gehuwd met Rosalia Bauwens. Beide grootouders stierven kort na elkaar in 1870, Rosalia op 15 oktober en Cornelius op 15 november. Ze woonden toen in Kalmthout. Joseph heeft zijn grootouders dus nooit gekend. Vader Franciscus, Ludovicus De Coster, geboren te Antwerpen op 10 mei 1858 en overleden te Hoboken op 28 maart 1941, huwde te Hoboken op 23 juni 1883 met Maria, Elisabeth Deckers, geboren te Hoboken op 17 juni 1855 en er overleden op 16 juni 1927.

De kwartierstaat langs moeders kant kunnen we ook volledig opstellen tot het vierde kwartier. Overgrootvader Joannes, Franciscus Deckers, geboren te Aartselaar op 22 juni 1773 en aldaar overleden op 29 november 1814 was eveneens landbouwer. Hij huwde met Anna Catharina Michiels, geboren te Aartselaar op 20 januari 1779 en aldaar overleden op 6 mei 1855. Grootvader P. Joannes, Carolus Deckers, geboren te Aartselaar op 14 oktober 1807 was ook landbouwer. Hij huwde te Hoboken op 19 februari 1840 met Maria Elisabeth Van Tongelen, geboren te Hoboken op 10 november 1817. Zij werd eveneens als landbouwster vermeld in de huwelijksakte nr.2. Beiden overleden te Hoboken, grootvader op 28 maart 1881 en zijn echtgenote op 20 juli 1888. Grootmoeder Maria heeft Joseph dus nog wel weten geboren worden. De moeder van Joseph had dezelfde voornamen als haar moeder.

Zijn ouders

In de tuin van “ De Gouden Leeuw “. Links zitten Louis De Coster en zijn vrouw Maria Deckers. Ze worden bediend door Julia en Rosa Jordens

Zijn vader was gekend onder de toenaam "Louis van Nelekes", waarschijnlijk afgeleid van de voornaam "Cornelius" van zijn grootvader Cornelius De Coster. Vanaf 2 oktober 1884 woonde het koppel in Hoboken op wijk 4, Kapelstraat nr.82 (oud nummer). Het is op dit adres dat Joseph De Coster werd geboren. Op de geboorteakte staat zijn vader vermeld als hovenier. Het kind werd in de burgerlijke stand van de

gemeente Hoboken ingeschreven met de eenvoudige voornaam "Jozef". In het trouwboekje van zijn ouders kreeg hij evenwel de voornaam "Josephus". Maar in de familiekring, zowel langs vaders- als moederskant, werd de jongen kortweg "Jef" genoemd. En bij toenaam "Jef van Louis van Nelekes". Wij zullen hem verder "Jozef" noemen. Jozef was het vijfde kind dat geboren werd in het gezin. Philomena Maria, geboren 29 maart 1884, Maria Elisabeth Rosalia, geboren 9 september 1885, Julia Maria, geboren 27 oktober 1886 en Joanna, geboren 21 december 1887 en overleden op 9 januari 1888 gingen hem voor. Jozef had dus drie zussen. Tussen 1891 en 1900 (volgens de tienjaarlijkse volkstelling) is het gezin verhuisd naar de Kapelstraat nr.72. Op dit adres (nu de nummers 134 en 136) beschikte vader over een buitengewone grote hof. Die hof ging in de diepte tot aan de Emiel De Harvenstraat en in de breedte liep hij vanaf de inrijpoort (tussen de huidige huisnummers 136 en 138) tot achter de Bergmansteeg. Op die grond kweekte vader groenten, aardappelen en fruit. Er stond zelfs een oude moerbeiboom op die plek. Die waren werden verkocht in zijn kruidenierswinkel, ook wel een winkel van koloniale waren genoemd omdat er ook koffie, rijst en kruiden werden verkocht, die gelegen was in het huis nr.134. In het ernaast liggende huis was een café gevestigd waar vader wel eens een kaartje legde en een druppelke dronk, maar waar hij ook wel eens barbier speelde(2) Jozefs vader was dus hovenier van "stiel". Hij zou als jongeling nog hebben gewerkt in de hovingen van de kastelen Broydenborgh en Sorghvliedt. Hij zou toen verbleven hebben in het nu verdwenen "Spaans kasteeltje" dat op grond stond van het hof Broydenborgh aan de kant van de huidige Marneflaan. Hij begon dus als werkmán, maar vanaf het ogenblik dat hij zijn handelszaak in de Kapelstraat opende, kunnen we gerust spreken van een middenstander. De zaken draaiden goed. De eigen teelt bleek niet voldoende of varieerde niet genoeg. Daarom reed Louis één of tweemaal per week met paard en kar naar de vroegmarkt in Antwerpen om zijn aanbod te verruimen.

In de eerste uitgave van de Volledige Wegwijzer der Gemeente Hoboken van 1905, uitgegeven door drukkerij L. Vertongen-Tyriard, een plaatselijke adres- en publiciteitsbrochure, wordt De Coster F.L. op p.37 vermeld als herbergier en op p.41 als kruidenier. Op dat ogenblik was de herberg op nr.136 dus zijn bezit geworden(3). Zijn vader stamde uit een politieke en godsdienstige katholieke familie. Het waren Antwerpse Kempenaars uit Schilde en Kalmthout. Een broer van Louis was koster van de kerk nabij het station van Heide-Kalmthout-Dorp. Een

andere broer was er bedrijvig in de plaatselijke katholieke partij. De kinderen van de familie De Coster- Deckers werden gedoopt, deden hun communie en Jozef is zelfs misdienaar geweest. Louis is wel de enige uit de familie geweest die de Antwerpse Kempen heeft verlaten om zich achtereenvolgens te Merksem en te Hoboken te gaan vestigen. Maar na verloop van tijd veranderde zijn houding tegenover de politiek. Vanaf het ogenblik dat hij kennis maakte met Emiel Jordens, en zeker nadat zijn zoon Jozef later resoluut de antiklerikale, vrijzinnige links liberale richting insloeg, stond hij zelf open voor dit gedachtegoed. Zo werd er binnen de familie nog dikwijls verteld dat tijdens de verkiezingsstrijd in 1932, toen de liberale en katholieke fanfares elkaar ontmoetten op de Kioskplaats, er als het ware een “veldslag” werd geleverd tussen beide groepen, en Louis zijn kalmte verloor en “erin vloog” en de vlag van de “jappers” verscheurde. Hij steunde dus zeker de politieke keuze van Jozef en was fier over diens carrière.

Zijn moeder, Maria Elisabeth Deckers, geboren te Hoboken op 17 juni 1855 kwam uit een landbouwers familie. Op 23 juni 1883 trouwde ze met Franciscus Ludovicus De Coster. Onmiddellijk na hun huwelijk woonde het koppel eventjes in Merksem. Maar vanaf 2 oktober 1884 verhuisden ze terug naar Hoboken in het huis nr.82. Dat moet ons niet verwonderen, want dochter Philomena Maria werd geboren te Hoboken op 29 maart 1884. Waarschijnlijk was Maria voor de bevalling teruggekeerd naar het huis van haar ouders. Voor de komst van Jozef zullen er nog drie zussen geboren worden: Maria Elisabetha Rosalia op 9 september 1885, Julia Maria op 27 oktober 1886, en Joanna op 21 december 1887. Die laatste overleed echter reeds op 9 januari 1888 zodat Jozef opgroeide met drie oudere zussen. Moeder was een brave en bescheiden vrouw, altijd bereid om anderen te helpen. Maar ze leed op latere leeftijd aan een ernstige oogkwaal, wellicht staar? Daarom kwam ze sindsdien zelden of nooit meer in de winkel en het café. Diegenen die voor de bediening in de winkel en de herberg instonden, waren de jongste zuster van Jozef, Julia De Coster, en de zussen Lizy en Blanche Kohlman.

Jozef beschouwd als deel uitmakend van het gezin. Eenmaal volwassen voelden deze vrouwen zich ook echt aanvaard als deel uitmakend van de familie.

Kort na de oorlog van 1914-18, bij het huwelijk van Julia De Coster met de oud-strijder Gustaaf Van Der Essen, werd het huis nr. 136 ook ingericht als bakkerswinkel. Een oude schuur en paardenstal achter dit huis werd gedeeltelijk omgebouwd tot bakkerij. In 1922 verhuisde het gezin G. Van Der Essen-De Coster naar hun nieuwe bakkerij en winkel in de Kapelstraat 185. Vader Louis en moeder Maria hebben dan in 1926 hun intrek genomen bij hun jongste dochter op dit laatstgenoemde adres.

Die meisjes waren door het echtpaar De Coster- Deckers opgevoed toen hun vader ingevolge een longontsteking was gestorven. Hun moeder werkte als kamermeid in het toenmalige “Hotel de Londres” gelegen langs de Keyserlei te Antwerpen. Hun Duitse vader zou in leven gewerkt hebben bij de firma “Vulcain”. Blanche was pas drie maanden toen ze werd

opgenomen in het gezin van de familie De Coster. Ze werden door

Huwelijksfoto van Julia De Coster met oudstrijder Gustaaf Van der Essen

Jeugdijaren

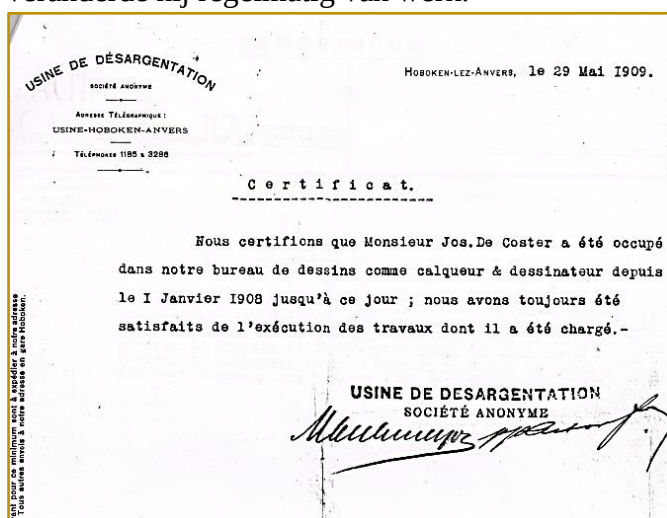
In de eigen familie en in de vrienden- en kennissenkring in Hoboken werd Jozef kortweg Jef genoemd. Bij de tak van de familie De Coster woonachtig te Brasschaat en te Kalmthout was Jozef bekend als “Jef van Louis van Nelekes”. Hij volgde de lessen in de Gemeentelijke Jongensschool van Hoboken-Centrum, Kapelstraat 54 (oud nummer). De wet op de leerplicht van 19 mei 1914 was toen nog niet van kracht en zou pas na het beëindigen van de eerste Wereldoorlog van toepassing worden(4). Het lager onderwijs werd toen slechts door weinig kinderen volledig gevolgd. Men volgde de lessen wanneer ze thuis hun ouders niet moesten helpen bij het werk. Blijkbaar was Jozef één van de “gelukkigen” die het volledige programma hebben afgewerkt. De organieke wetten op het lager onderwijs die toen van kracht waren bepaalden dat: “Het lager onderwijs noodzakelijk het lezen, het schrijven, de grondbeginselen der rekenkunde, het wettig stelsel van maten en gewichten, de grondbeginselen van de Franse, Vlaamse of Duitse taal, volgens de noodwendigheden der plaatsen, de aardrijkskunde, de geschiedenis van België, de grondbeginselen der tekenkunst, de zang en de gymnastiek bevat. Voor de jongens in de landelijke gebieden kwamen daar nog bij de begrippen over landbouw. Dit leerprogramma kwam overeen met het leerprogramma van de drie voorbereidende klassen van de Scheepsbouwnijverheidsschool(5). Hierdoor beantwoordde Jozef aan de voornaamste voorwaarde om toegelaten te worden tot de Scheepsbouwnijverheidsschool der N.V. John Cockerill. Maar er was echter nog een andere voorwaarde die hij moest vervullen om de lessen aldaar te kunnen en te mogen volgen. De werklieden werkzaam bij naburige fabrieken kregen toegang voor zover deze van het Algemeene Bestuur der Maatschappij Cockerill te Seraing een bijzondere machtiging hadden gekregen. Deze naburige fabrieken droegen dan ook gedeeltelijk financieel bij in de werkingskosten van de Nijverheidsschool. Gelukkig voor Jozef hadden de S.A. Produits Chimiques et Electrochimiques te Hemiksem en de S.A. Vulcain Belge te Hoboken die machtiging gekregen. Jozef was immers op 4 augustus 1903 in dienst getreden bij de Hemiksemse vestiging en was in 1904 werkzaam bij de S.A. Vulcain als leerling-elektricien(6). Daarom kon hij in 1903 beginnen met het volgen van de drie hogere jaren van de Scheepsbouwnijverheidsschool. Die lessen vonden plaats na de dagtaak van 18u. tot 20u. Er werd 1u30 uitgetrokken voor het lesgeven en een half uur voor ondervraging van wat eerder werd geleerd. De zondag werd er tekenles gegeven van 9u. tot 12u. De vrije tijd van Jozef was dus beperkt tot de zondagnamiddag, voor zover hij dan geen lessen te leren had, of huiswerk moest maken. Na het behalen van zijn diploma trad Jozef op 11 september 1906 in dienst van de N.V. Cockerill, afdeling timmerwerk, als leerling-tekenaar, met een salaris van 1,50 frs.

Hij was toen nog geen 18 jaar.

Daarna deed Jozef aan zelfstudie en doorliep het programma van het hoger middelbaar onderwijs. Verder studeerde hij ingenieurswetenschappen, zonder hiervoor op enig wettelijk diploma aanspraak te kunnen maken(7). Hij probeerde wel telkens de opgedane theoretische kennis te toetsen aan de praktijk. Daarom veranderde hij regelmatig van werk.

Van 1 januari 1908 tot 29 mei 1909 werkte hij bij de S.A. Usine de Désargentation te Hoboken als tekenaar-overhaler.

Van 1 juni 1909 tot 30 april 1911 was hij tewerkgesteld bij de S.A. Titan Anversois te Hoboken als tekenaar-overhaler. En van 1 mei 1911 tot 31 maart 1913 was hij tekenaar bij de S.A. Travaux – Dyle et Bacalan te Leuven.

Verliefd, verloofd, gehuwd

Zolang Jozef studeerde aan de Nijverheidsschool, was er zo goed als geen vrije tijd voor hem. Uitgaan zat er dus niet in. Op zondagmiddag nam zijn vader hem wel eens mee om in “Den Gouden Leeuw” een partijtje biljart te (leren) spelen. Aanvankelijk dienen die bezoeken gezien als gaan “buurten”. Hierin kwam verandering toen Jozef bij de “militie-loterij” werd uitgeloot en dus geen twee jaar militaire dienst moest doen. Hij sloot zich nadien wel aan bij de Burgerwacht, beter bekend als de “Garde Civique”(8).

1913: Jozef staat als zevende van links op de eerste rij

Nu had onze jongeman een grotere bewegingsvrijheid en kon hij deelnemen aan het verenigingsleven in de gemeente. Op 1 mei 1908 werd hij reeds adjunct secretaris van de Bond der Gediplomeerden van de Nijverheidsschool van Cockerill.(9) Meer dan waarschijnlijk was het ook rond die tijd dat Jozef kennismaakte met zijn toekomstige schoonvader Emiel Jordens en diens jongste dochter Paulina. Gaandeweg leerde hij de belevenissen van Emiel kennen en meteen ook diens politieke opvattingen.(10) Jozef was zeer onder de indruk van het politiek geïnspireerde sociale onrecht dat de herbergier had ondervonden. Als dochter van Emiel is Paulina doordrongen van de politieke opvattingen van haar vader.

Zij was lid van de “Liberale Jonge Wacht”(11). Paulina volgde lager onderwijs in de gemeentelijke meisjesschool in de Notelaarstraat. Daarna volgde ze les in de Bouwmeesterstraat te Antwerpen. Om beter Frans te leren ging ze gedurende twee jaar logeren bij een tante in Brussel, dat was bij de familie Dufour-Jordens. Die woonde in de A. Delportestraat in de omgeving van het latere Militair Hospitaal langs de Kroonlaan. Zij was dus ook een geschoolde juffrouw toen ze Jozef leerde kennen.

Wanneer zij en Jozef verliefd geraken, wordt hij via haar nog meer overtuigd van de negatieve invloed van “het instituut kerk”. Eenmaal verloofd sloeg hij dan ook resoluut de weg in van het antiklerikale en dus vrijzinnige links liberale gedachtegoed. Zo vinden we hem en zijn jongste zus Julia terug op een foto die gemaakt werd in 1910 tijdens een feest van de toenmalige liberale “Jonge Wacht” van Hoboken. Deze foto werd gemaakt in de tuin van Café De Hert, Dorpplaats 45, waar het lokaal van de liberale partij toen gevestigd was. Het feit dat Jozef vooraan in het midden van de 1ste rij heeft plaats genomen wijst erop dat hij toen reeds een bestuursfunctie waarnam.

Tijdens het nationaal voorzitterschap van Albert Devèze (die later nog Minister van Landsverdediging zal worden) zal hij Secretaris-Generaal worden van de Nationale Federatie der Liberale Jonge Wacht van België. In de periode dat Jozef was aangesloten bij deze politieke jongerenvereniging maakte hij kennis met de toenmalige liberale voormannen van Hoboken zoals Dr. E. Van Damme, notaris P. Vekemans en nijveraar J. Verhulst, die een grote steun voor hem zijn geweest in zijn politieke loopbaan. Ook Marie, zijn oudste zus, deelde die liberale opvattingen. Wanneer ze na de oorlog van 1914-18 met haar echtgenoot een tiental jaren in de U.S.A verbleef, stuurde ze foto's naar haar familie in Hoboken waar zij en haar man op voorkwamen als lid van de “liberalen” in de U.S.A.

Op 21 november 1912 wordt het burgerlijk huwelijk gesloten te Hoboken.(12) Het huwelijk werd voltrokken door Paul Vekemans, liberaal schepen. Dr. Van Damme was toen d.d. burgemeester. Het was toen een liberaal gemeentebestuur dat er was gekomen omdat de liberale en socialistische partijen met een gezamenlijke lijst naar de verkiezingen waren gegaan. Het was trouwens in dat jaar dat, door de dood van het liberale raadslid Wuyts, de eerste socialistische verkozenen, August De Bruyne in de gemeenteraad kwam. Het jonge paar vestigt zich eerst te Kessel-Loo, Dietschesteeweg 85, maar komt weldra op 31 maart 1913 terug naar Hoboken wonen op het Statieplein 4. Vanaf 1 april 1913 begint hij daar als tekenaar bij “Les Grandes Chaudronneries de l’Escout” te Hoboken, een gerenommeerde ketelmakerij. Hij blijft er tewerkgesteld tot 7 oktober 1914(13). Ondertussen is het koppel op 2 januari 1914 verhuisd naar de Kapelstraat 201, waar hun zoon Paul geboren wordt.

Zijn schoonouders

De stamreeks van zijn schoonvader, Emiel Jordens, gaat zelfs terug tot het begin van de 17de eeuw. Melchior Jordens werd geboren te Beverlo (datum onbekend) en huwde aldaar op 18 november 1636 met Maria Schuermans, waaruit we mogen afleiden dat de bruidegom ongeveer twintig jaar eerder op de wereld kwam. Zijn zoon Andries Jordens werd geboren te Beverlo op 19 mei 1637. Dan volgt Lambert Jordens, eveneens geboren te Beverlo op 28 september 1667. De volgende is weer een Andries Jordens, geboren te Beverlo op 30 mei 1708. De volgende in de rij is Lambert Jordens, te Beverlo geboren op 3 september 1751, waarvan we weten dat hij landbouwer was. Diens zoon Petrus Joannes Jordens, zag het levenslicht te Beverlo op 3 juni 1781, en was wagenmaker van beroep. Daarop volgt Johannes Matheus Jordens, geboren te Beverlo op 21 juli 1821, die winkelier was en ook rademaker. Tenslotte komt Petrus Jozef Emiel Jordens op de wereld te Beverlo op 30 december 1849.

Zijn schoonmoeder, Maria Petronella Clementine Drossaert, werd geboren te Hingene op 19 februari 1845. Zij was de dochter van Jean-Baptiste Drossaert en Maria Josephina Perremans. Zij was in Hingene bekend als één van de dochters van “Tist den bakker“. Toen Jozef zijn toekomstige vrouw leerde kennen was zijn schoonvader al weduwnaar.

Petronella stierf te Hoboken op 29 januari 1902. En Emiel zelf stierf kort na het huwelijk van Paulina en Jozef. Hij overleed te Hoboken op 18 januari 1914.

Klasfoto met Emiel Jordens als onderwijzer te Hingene

De oorlogsjaren 1914-18

Drie dagen na het uitbreken van de oorlog werd de Burgerwacht onder de wapens geroepen. Ze wordt belast met het houden van wegcontroles en nachtelijke patrouilles. Vanaf september breidde hun werkterrein zich uit tot Hemiksem. Ondertussen naderden de Duitse troepen de vesting Antwerpen. Op 8 oktober ontvingen de manschappen het bevel zich in veldtenue te verzamelen in de school van de Kapelstraat. De speelplaats aldaar was hun normale oefenterrein. Per fiets vertrok heel de groep naar Berchem waar ze in een kazerne werden ingekwartierd in afwachting van verdere instructies. 's Avonds werd het nieuws bekend dat de Burgerwacht "na eervol volbrachte plicht" werd ontbonden. Ze moesten hun wapens inleveren op het stadhuis van Antwerpen en mochten daarna terugkeren naar huis. In oktober 1914 vlucht het koppel naar Dordrecht in Nederland. Hun zoontje Paul Emiel Jozef Louis is dan pas vier maanden oud: hij werd geboren te Hoboken op 17 juni 1914. De Duitse overheid beschouwde de "Garde Civique" als deel uitmakend van het Belgische leger. Het risico op krijgsgevangenschap was dus reëel. Daarenboven was er paniek ontstaan bij de bevolking na de geweldige ontploffing van een Duitse "blinde" trein op het grondgebied van Hoboken. Die trein was bestemd voor het Zuidstation van Antwerpen. In elk geval heeft Jozef het zekere voor het onzekere gekozen en trok hij naar Nederland om zijn gezin buiten de oorlog te houden. De overtocht van de Schelde gebeurde met een roeiboot omdat de overzetboot naar Kruibeke steeds volzet was. Tante Eugenie, de oudste zus van Paulina, vergezelde hen tot aan de oever. Na de oversteek ging het verder, gedeeltelijk te voet of gezeten op een kar, naar het Nederlandse dorpje De Clinge.⁽¹⁴⁾ Het is niet bekend door wiens bemiddeling Jozef aan werk is geraakt. Vanaf 27 december 1914 werd hij daar aangesteld als constructietekenaar bij de firma Penn & Bauduin, IJzer en Kopergieterij; een constructiewerkplaats. Het is echter pas op 22 januari 1915

dat het huisgezin zich definitief te Dordrecht vestigde op achtereenvolgens volgende adressen : Lombaardstraat, 19 en L. Kromhout, 73.

In de loop van de bezetting is Jozef wel enkele keren terug geweest in Hoboken. Volgens getuigenis van zijn echtgenote, zou hij op één van die reizen zijn zoontje Paul mee hebben genomen om hem te tonen aan de achtergebleven familie. Jozef zou van de gelegenheid gebruik hebben gemaakt om een schets te maken van de plaats waar de Duitsers hun duikboten herstelden. Dit gebeurde op de toenmalige werf van Antwerp Engeneering gelegen aan de Kille recht tegenover de kantoren van Cockerill. Jozef zou die schets op de terugweg in de schoenen van zijn zoontje hebben gestoken. Aan de grens stond moeder op Nederlands grondgebied te wachten en zou haar zoontje hebben geroepen. De Beierse soldaten die daar de grenspost bewaakten, zouden dit met een vaderlijke glimlach hebben laten gebeuren. Aldus werd de tekening over de Nederlandse grens gesmokkeld. Of de vlieg stunt van Jan Olieslagers met een aanval op die werf, iets met deze gesmokkelde schets te maken had, blijft in het ongewisse. Op 4 maart 1917 bevalt Paulina van een tweeling: Paula Maria Clementina en Joanna Eulalia Elisabeth. Zijn werkgever was zo tevreden over zijn bekwaamheid dat hij op 1 maart 1919 werd benoemd tot chef van het tekenbureau. Op eigen verzoek werd hij op 31 oktober van dat jaar eervol ontslagen.

Terug in Hoboken

Zoon Paul geloofde niet dat zijn ouders terug naar België kwamen omdat hij vanaf 1 september 1920 leerplichtig werd.⁽¹⁵⁾ Nederland beschikte toen al over een goed onderwijsnet, terwijl het verplicht onderwijs hier nog in zijn kinderschoenen stond. Familiale redenen waren ook niet al te belangrijk. De grootouders langs vaders kant waren nog in leven, maar zijn schoonouders waren al overleden. Bovendien had vader een goede baan in Dordrecht. Maar omwille van zijn Belgische nationaliteit mocht hij zich niet mengen in het politieke debat in Nederland. En dat hij politiek actief wilde zijn, dat blijkt wel uit zijn politieke loopbaan. Misschien speelde heimwee naar de geboortestreek of het dorp, waar Vlamingen nogal eens last van hebben, wel een rol. Bij hun terugkeer in Hoboken trekt de familie aanvankelijk in bij Jozefs schoonzus tante Eugenie. Die had het café “De Gouden Leeuw” overgenomen. Tijdens het verblijf in deze herberg-pension maakte Jozef, tijdens het duivenseizoen, op zondagen de in sierschrift opgestelde “diploma’s” ten behoeve van de winnende leden van de duivenmelkersclub. Vanaf 18 mei 1922 wonen ze op de Grote Baan nr. 5, het eerste huis links van de goedkope woningen. Even later hebben ze een huis gekocht in de Kapelstraat 84. De akte werd verleden op 4 januari 1921 bij notaris P. Vekemans, na een openbare verkoping die plaats vond op 31 augustus en 6 september 1920, telkens om 15u. in het lokaal “De Lusthof”, uitbater Bekens, op de Dorpsplaats te Hoboken. Het echtpaar moest evenwel nog twee jaar wachten om hun huis te

De pioniers van het Nijverheidsonderwijs in

kunnen betrekken omdat de toenmalige bewoners weigerden het pand te ontruimen. Ze trekken er pas in op 29 januari 1923. Dat jaar wordt het dertigjarig bestaan van de Bond van gediplomeerden van de Nijverheidsschool Cockerill Hoboken herdacht.⁽¹⁶⁾

Vanaf nu begint Jozefs politieke loopbaan. Hij wordt ook actief in de Antwerpse liberale kringen. In 1920 bij de campagne voor de eerste parlamentsverkiezingen na WO I, gaat hij mee op tournee door de stad Antwerpen. Dat gebeurde in een open koets. Op bepaalde plaatsen werd er dan halt gehouden en werd er een toespraak gehouden door L. Francq, R. Godding en Jozef zelf. Zijn zoon Paul mocht dan meereijden in die koets. Tal van liberale mandatarissen van Antwerpen behoorden daarom tot zijn kennissenkring: L. Francq (oud minister en Gouverneur van de Nationale Bank), R. Godding (oud-minister van Koloniën), E. Pecher (oud-minister), L. Broeckx (volksvertegenwoordiger) en advocaat Grijspeerdts (die was provincieraadslid). Op 7 december 1923 wordt hij door de gemeenteraad aangesteld om met ingang van 1 januari 1924 dienst te nemen als lid van het Bureau van Weldadigheid, in vervanging van Paul Vekemans, ontslagnemend. Vanaf 17 oktober 1925 volgt hij de liberale ondernemer Jan Verhulst, ontslagnemend, op als liberaal schepen van onderwijs. Tijdens de uitoefening van dit ambt verving hij herhaaldelijk de gemeentesecretaris Emiel Kennis tijdens diens langdurige ziekteverlof. Bij de gemeenteverkiezingen van 1926 behaalden de socialisten acht zetels, de katholieken zeven en de liberalen twee: August Magniette en Jozef De Coster. De liberalen zaten op de “wip”. De katholiek-liberale Magniette wil een coalitie aangaan met de katholieken, maar de anti-klerikale en links liberale De Coster blijft echter trouw aan zijn ideeën en sluit zich aan bij de socialisten. Het werd dus een nipte coalitie van socialisten met de liberale J. De Coster. Richard Marnef bleef burgemeester, de socialisten kregen vier schepenen en de liberalen mochten één schepen afvaardigen in het College. Dat werd Jozef De Coster. Die aanstelling kon gezien worden als beloning voor zijn loyaliteit, maar blijkbaar had hij die functie daarvoor ook al naar tevredenheid uitgeoefend.

Voetnoten:

1. Ik beschik over de kopies van de geboorteakte en de kwartierstaat van Jozef De Coster, en van het trouwboekje van zijn ouders. Deze documenten werden mij bezorgd door zijn zoon Paul De Coster.
2. De huizen in de Kapelstraat nrs. 134 en 136 waren eigendom van leden van de Hobokense familie Klepper.
3. Drukkerij L. Vertongen was gevestigd in de Kapelstraat 12 te Hoboken. Op de achterzijde van het boek “Hoboken een tocht door het verleden”, Vera Caremans; uitg. van geyt 1996 vind je een mooie foto van dit pand. In de eerste uitgave van deze brochure wordt de toekomstige schoonvader van Jozef De Coster, P.J. Jordens, eveneens vermeld als herbergier. Hij was de eigenaar van “De Gouden Leeuw”, een hotel-pension gelegen in het deel van de Kapelstraat over de bareel, dus in de wijk Moretusburg.
4. De toen geldende organieke wet op het lager onderwijs verscheen in “Le Moniteur Belge” op maandag 22 september 1884. De wet werd mede ondertekend door V. Jacobs, de katholieke minister van binnenlandse zaken en van onderwijs. De nieuwe wet op de leerplicht, die van 19 mei 1914 kreeg door de oorlogsomstandigheden pas in 1920 zijn uitwerking. De wet voorzag nu leerplicht van 6 tot 14 jaar. Dit betekende dat er een 4de graad bij kwam: een 7de en 8ste jaar.
5. In 1883 belastte beheerder Adolf Greiner de toenmalige ingenieur Edmond Crets met de oprichting van een Nijverheidsschool te Hoboken. In mei van dat jaar was het zover. De Nijverheidsschool Cockerill was toen gevestigd op grond van Zaat Cockerill, einde Kapelstraat, 285. Zo wordt het vermeld in de brochure met adresboek van uitgeverij L. Vertongen, 1ste uitgave 1905. Een uitvoerig overzicht van de geschiedenis van de Nijverheidsschool is te vinden in het tweemaandelijks tijdschrift van de Bond van Gediplomeerden van de Middelbare en Hogere Nijverheidsschool van Hoboken. “Servus” nr. 60 augustus 1973; verantwoordelijke uitgever is J.F. Van Nerum, Dr. Van Raesstraat 45 Hoboken.

6. De S.A. Vulcain was ook een scheepswerf gespecialiseerd in de bouw van binnenschepen.
7. Kort na de oorlog 1914-18 was er een schrijnend tekort aan ingenieurs die nodig waren voor de wederopbouw. Door de Staat werd toen een examen uitgeschreven waaraan o.a. ook de afgestudeerden van de Nijverheidsschool van Cockerill mochten deelnemen. Alhoewel Jozef als eerste van zijn jaar was uitgekomen aan deze school, nam hij toch niet deel aan deze bekwaamheidsproef. Hij had blijkbaar faalangst. Andere afgestudeerden deden wel mee en sommigen slaagden ook. Zij kregen een titel die gelijkgesteld werd met de burgerlijke ingenieurs. Zijn echtgenote heeft hem dat erg kwalijk genomen.
8. De Burgerwacht, een wettelijk ingesteld en gewapend korps, werd alleen in steden en grote industriële gemeenten tot werkelijke dienst opgeroepen. Alle mannen tussen 20 en 42 jaar die geen legerdienst hadden gedaan maakten er deel van uit. Ze konden door hun gemeente ingezet worden ten einde de rust en de orde te verzekeren tijdens periodes van politieke of sociale onlusten. Op p. 89 van het eerder vermelde boek "Hoboken een tocht door het verleden", staat een foto van de "Garde Civique" Hoboken 1ste Peleton. Op 14 april 1913 begint er een algemene staking om het zuiver algemeen stemrecht voor mannen te eisen. De manschappen van de Burgerwacht werden opgeroepen om de ingangen van de fabrieken te verzekeren. Jozef staat hier op de eerste rij bijna in het midden.
9. In het tijdschrift van die Bond van Gediplomeerden jaargang 1910-1911 wordt een artikel geweid aan de Plechtige Jubelfeesten van oktober 1908 ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Nijverheidsschool en het 25-jarig bestuurschap van de stichter Edm. Crets. J. De Coster wordt hierin vermeld als "Le Secrétaire adj.".
10. Voor de oorzaak en de oorsprong van Emiel Jordens politieke opvattingen verwijs ik naar mijn artikel over deze persoon in het tijdschrift van onze heemkundige kring: jaargang 6 nr.1 februari 1991 p. 23-36; "Petrus Josephus Emilianus Jordens", voormalig onderwijzer en herbergier van "De Gouden Leeuw". Emiel Jordens werd in 1912 verkozen als raadslid. Hij zetelde als schepen in het College samen met de heren Vekemans, Wuyts en Verhulst.
11. Zie foto nr.60 in "Hoboken in oude prentkaarten", Henri Dubois, uitg. Europese Bibliotheek- Zaltbommel/Nederland 1972.
12. Gegevens geput uit een kopie van het trouwboekje van het echtpaar.
13. Zie kopie van bewijs van tewerkstelling d.d. 25 april 1919.
14. Begin oktober had de Nederlandse regering zich reeds akkoord verklaard om de talrijke oorlogsvluchtelingen uit België op te nemen. Nederland verleende ook financiële hulp aan de vluchtelingen. Na korte tijd werd door de Belgische Ambassade te Den Haag een aantal organismen, diensten en "Goede Werken" opgericht ten behoeve van de uitgeweken families.
15. Zie kopie ontslagbrief d.d. 23 oktober ondertekend door B. Bauduin.
16. Op foto nr.67 in "Hoboken in oude prenten" staat een groepsfoto gemaakt in 1923 ter herinnering aan het dertigjarig bestaan van die bond. Jozef staat er op de achterste rij vierde van rechts. Op diezelfde rij als derde van links staat Jos Geuens, die later gemeentesecretaris was in Hoboken en ook bekend was als voorzitter van de socialistische turnkring IVOLO.

Mijn lijdensweg vanaf 6 juni 1942 tot en met de bevrijding in Mauthausen op 5 mei 1945 (deel 5)

Omer VAN BOSCH

HERKENNINGSTEKENS DER POLITIEKE GEVANGENEN IN DE KAMPEN

Iedere gevangene moest een gekleurde driehoek dragen met aan de zijde ervan zijn nummer. Als dusdanig was hij door de S.S. onmiddellijk te herkennen. Een politiek tegenstander of iemand die zelfs onterecht als dusdanig werd beschouwd door hen, droeg een rode driehoek met de punt naar onderen met daarnaast zijn nummer op de linkerkant van het lichaam. Een politiek recidivist (naar de mening van de S.S.) droeg dezelfde driehoek maar met erboven een rode streep. Iemand die, als gevolg van de talrijke aanhoudingen in de herfst van 1939 door de nazi's werd aangehouden, droeg zijn nummer vlak boven de driehoek en niet er naast.

Een Jood kreeg een rode driehoek, echter met de rode punt naar boven en een gele driehoek van dezelfde afmetingen omgekeerd op de rode. Een emigrant droeg een blauwe driehoek evenals de Spanjaarden die in Mauthausen verbleven. Bijbelvorsers kregen een violet kleurige driehoek. Asocialen een zwarte. Homo's moesten een roze dragen. Misdadigers van gemeen recht zoals alle barakoversten in Mauthausen waren, droegen een groene. De driehoek voor de bijbelvorsers (violetkleur) moest op een rode achtergrond.

Alle buitenlandse gevangenen kregen in het midden van de driehoek een letter. Bvb.: sovjetkrijgsgevangenen (!), een 'R', Italianen een 'I', Fransen een 'F', Belgen een 'B' , enz. Duitssprekenden zoals Oostenrijkers en Luxemburgers o.a. kregen die letter niet. Zij die in het strafcommando werkten, droegen onderaan hun rode driehoek een goed zichtbare rode vlek. Een ontvluchte en terug gevatte kreeg (althans tijdelijk) een lapje stof waarop twee cirkels in wit en rood geschilderd waren.

Die nummering begon in Oktober 1938 en behoorde uitsluitend tot Mauthausen. Tot in de maand Februari van 1942 werden de nummers die vrijkwamen door overplaatsingen naar andere kampen, vrijlatingen of sterfgevallen (?), opnieuw gebruikt voor anderen die er toekwamen. Sommige van die nummers werden tot 6 keer uitgereikt. Na die maand werden ze slechts nog één keer gebruikt. Het hoogste nummer dat werd toegekend bedroeg 139.317.

De andere kampen van Mauthausen werden “nevenlagers” genoemd. Welnu, in zulk lager, ik bedoel Gusen, op ongeveer 6 kilometers afstand van het moederkamp Mauthausen, werd een aparte serie nummers gebruikt voor de opgesloten. Ook daar werden die nummers meermaals gebruikt tot in Januari 1944. Iedere gevangene moest zich altijd melden met zijn nummer. Duitssprekenden droegen geen letter in de driehoek. Functionarissen, wij noemden hen: "prominenten" droegen hun nummer in zwarte cijfers op witte achtergrond.

In verband met die onmenselijke houding tegenover Joden, Russen en "Nacht und Nebel" haftlingen, werd er door de S.S. een beslissing gepubliceerd op 30 april 1942. Die luidde dat alle arbeidskrachten moesten gemobiliseerd worden in het belang van de oorlogsproductie. In Mauthausen werd daar echter eerst gevolg gegeven in de herfst van 1943 om redenen die niemand kon achterhalen. De zogezegde grootste politieke tegenstanders en asocialen mochten dus niet meer massaal worden gedood maar, ingezet voor de oorlogsproductie. Hieraan mag toegevoegd worden dat het moorden geenszins werd stopgezet aangezien de gewoonte erin zat

sedert jaren en de honger even erg evenals de slechte voeding. De productiviteit bleef bijgevolg dalen.

LEVENSMIDDELEN

Mensen die de tweede wereldoorlog hebben meegemaakt weten, dat de levensmiddelen voor ons volk, na de inval van de nazi's, gerantsoeneerd werden met als gevolg, dat de mensen die moesten leven van een gemiddeld loon, honger leden omdat de nazi's hier en elders alles leegroofden. Enkel mensen met een hoog loon konden bij de boeren eten gaan kopen en naar huis smokkelen. Het is dan ook voor een aandachtig lezer gemakkelijk om begrijpen dat die mensen welke werden opgesloten in gevangenissen en concentratiekampen van de nazi's er NOG slechter aan toe waren wat eten betreft. Hier wens ik dan ook onmiddellijk duidelijk te maken aan de lezer(s) dat geen enkele politieke gevangene der nazi's uit een kamp is kunnen ontsnappen of terugkeren zonder de solidariteit van andere gevangenen en hun hulp.

Hoe ging het er nu toe met de voeding in Mauthausen?

Volgens de statistieken van de S.S. kreeg iedere gevangene officieel 4200 calorieën per dag! In werkelijkheid waren er dat rond de 1500. Dat was bijna logisch te noemen als de lezer bereid is om na te denken over de manier waarop er met de verdeling van het eten werd omgesprongen. Dat kwam toe in de keuken en werd opgeslagen in de kelders ervan. Het personeel dat daar werkte, profiteerde van de gelegenheid om een en ander ongezien te jatten, op gevaar van hun leven natuurlijk maar, het gebeurde. Vervolgens was daar de S.S. met enkele honderden en hun families. Die namen het beste van wat er was. Dan had men de oversten van de barakken. Wij noemden ze "blokoverste". Zij hadden personeel nodig voor het onderhoud van die barakken. In 1942 waren er een 20-tal barakken. Blok 1 en 2 waren "prominentenblokken". Daar zaten bureel bedienden en die kregen dubbel rantsoen. Door hen werden vele gevangenen onttrokken van de dood door allerlei spitsvondige weerstandsactiviteiten. Die "blokoversten" hielden zich vanzelfsprekend zelf niet bezig met stelen ze lieten voor zich stelen door hun "stubediensten". Zo noemden wij hun personeel. Die oversten zaten met hun helpers steeds klaar als er eten in aantocht was en om het beste uit de soepketels te stelen. In dat kamp heb ik nooit één stukje aardappel uit mijn gamel moeten vissen. Sorry, excuseer me. Op zekere dag was een vriend van mij erin gelukt mij door de S.S. te doen aanstellen als diender metselaar in een commando van gevangenen die huizen en schuilkelders bouwden voor de S.S. en hun families. Dat was Frans Coeck. Als dusdanig kreeg ik daarbij hetzelfde te eten als hij en andere bouwvakkers te weten, vlees, macaroni enz... kortweg eten als de SS'ers.

Na één week wist de "führer" van dit commando natuurlijk dat ik van die stiel geen fluit kende en had ik er gelegen. Ik troostte mij met de gedachte dat ik toch een week vitaminen had mogen slikken. Dat kon niemand mij meer afnemen.

Voorts beleefde ik nog iets merkwaardigs in dat luguber oord Mauthausen. Iets wat ik in geen 500 jaar zou vergeten. Dat moet in het jaar daarop gebeurd zijn t.t.z. in 1943. Himmler himself kwam het kamp bezoeken en was aanwezig bij de bedeling van soep. Bij het aanschuiven voor de ketel kreeg ik een stuk been met vlees en vet eraan in mijn gamel en, aangezien er een S.S.er stond toe te zien bij die bedeling, durfde niemand dat been afpakken. Op een minimum van tijd was de soep op en zat ik mijn been af te peuzelen. De daarop volgende nacht heb ik evenwel wegens maagkrampen niet kunnen slapen en vervolgens veel geluk gehad dat de gevolgen ervan voor mij niet nadelig zijn uitgevallen.

Terug naar de dagelijkse werkelijkheid, wat het eten betreft. Volgens de statistieken van de kampeiding kregen wij 's morgens officieel een halve liter soep met vet in, na het ontwaken. Zulke soep heb ik echter nooit bekeken na het opstaan. Dat was steeds en altijd een gamel ersatzkoffie en niets anders 's morgens. In de soep die we op de middag ontvingen moesten er

dan aardappelen, vet en vlees te bespeuren zijn. Dat heb ik echter nooit beleefd. Let wel, ik wil helemaal niet beweren dat die producten niet werden gebruikt om de soep te bereiden. Gezien de nooit aflatende honger die we leden, vonden wij de soep bijzonder smakelijk zelfs. In de barak kregen wij dan 's avonds zagezegd 400 gram brood. In werkelijkheid was dat in het beste geval 300 gram met daarbij een stukje worst van ongeveer 20 gram en soms één keer per week evenveel margarine in plaats van worst.

Eén keer kregen alle gevangenen op de appelplaats een ajuin ten geschenke die ter plaatse moest opgegeten worden. Eerlijkheidshalve wil ik er hier de nadruk op leggen dat ik méér tijd heb doorgebracht in andere kampen dan Mauthausen maar mijn leven heb ik toch hoofdzakelijk te danken aan de solidariteit van een groep Tsjechoslowaakse gevangenen die in dezelfde barak verbleven. Dat was een groep van tien mensen die steeds bij elkaar zaten aan dezelfde tafel en die mochten van huis pakjes met levensmiddelen ontvangen omdat ze geen "Nacht und Nebel" haftlingen waren zoals ik. Telkens één van hen een pak ontving kreeg ik iets van hen. Hoe dan ook, ernstige geschiedschrijvers schatten het aantal calorieën dat de "Nacht und Nebel" haftlingen kregen in Mauthausen op ongeveer 1452, alles bij elkaar.

Het valt dan ook gemakkelijk om begrijpen dat, als men in een ziekenbarak terecht kwam er van dat aantal calorieën nog een deel afviel temeer aangezien de lager-kommandant van Mauthausen Zierys reeds in 1942 openlijk verklaarde dat zij die niet werken ook niet moesten eten. Ik kwam trouwens in de ziekenbarak (revier noemden ze dat) terecht met een zwerende eelt onder aan de voet ten gevolge het dragen van dat houten schoeisel in de steengroef. Ik ondervond dan ook hoe er daar aan toeging met o.a. het eten. De dokter aldaar, eveneens een Tsjecho-Slovaak, heeft er in de mate van zijn mogelijkheden toe bijgedragen dat ik er na een week terug uit kwam.

ARBEIDSDUUR

Zoals bekend had Mauthausen 49 nevenkampen. In het moederkamp bestonden er ongeveer 200 arbeidscommando's. Het grootste commando was de steengroef "Wienergraben" geheten. In dit commando bracht ik de ganse tijd door met ongeveer 1500 gevangenen (in juni 1942). Dat aantal liep soms op tot 5000 zoals ik later heb vernomen.

In de keuken en de barakken van de S.S. begon de arbeid van de gevangenen om 4 uur. Andere arbeidskommando's marcheerden af van de appel plaats buiten het kamp tussen 6 uur en 6u15 in de lente. In de winter tussen 7 uur en 7u15. De middagpauze viel van 12 u tot 13 u. Bij helder weer werd gewerkt tot 18u30. Bij mistig weer tot 17 uur. In de steengroef "Wienergraben" werd 11 uur per dag gewerkt in de lente en de zomer. In de wintermaanden 8 à 9 uur. Vanaf 22 november 1943 kregen alle kampoversten bevel vanwege de S.S. de werktijd te verlengen naar 11 uur per dag. Op zondag werd niet gewerkt. "Nacht und Nebel" gevangenen werkten in de steengroef 54 tot 60 uur per week. In andere kommando's 66 tot 72 uur.

Ten titel van inlichting: De Duitse firma's betaalden aan de Rijksskas 0,30 mark per gevangene. Deze taks werd verhoogd tot 1,50 mark per vakarbeider en 0,50 mark per helper of helpster op 1/1/1943.

Het spreekt als vanzelf, dat deze taksen dienden voor bekostiging van de "drang nach lebensraum" der nationaalsocialisten. In dit verband is mij ook van lang voor de tweede wereldoorlog een andere nazi-slogan bijgebleven: "Die radern müssen rollen für den Sieg". Dat was dan ook de reden waarom de patroons méér moesten afdragen. Sommige gespecialiseerde firma's in oorlogsprodukten moesten zelfs 6 mark per vakarbeider en 4,50 mark per hulparbeider afdragen aan de Rijksskas voor de S.S.

In 1944 bestonden er in het kamp 95 barakken, tenten en stenen gebouwen.

AANTAL GEVANGENEN

Bij benadering. Ik leg hierbij bewust de nadruk op "benadering" omdat het aantal doden soms zo snel toenam dat een ernstige telling bepaald NIET mogelijk was. Zelfs niet voor een ernstig' iemand als de "lagerschreiber" Marsalek uit wiens boek ik deze gegevens put en ze verzamelde gedurende zijn jarenlang verblijf in dit kamp in de mate van zijn mogelijkheden. Om de lezer een idee te geven desbetreffend wil ik hierbij twee voorbeelden aanhalen.

In 1942 bij mijn aankomst stonden er in Mauthausen 20 barakken. Op één nacht en uit één barak (nummer 13) haalden de lijkendragers van het crematorium 26 doden uit de wasruimte. In elke barak was er ruimte voorzien voor ongeveer 300 personen en die zaten overvol d.w.z. meestal méér dan 300. Toen ik in Mauthausen toekwam in een transport van (juist weet ik het niet meer) rond de 200 of 300 gevangenen, waren er ongeveer één of twee-en-veertig Joden bij. Welnu, twee weken later waren die allen dood. Ik wil enkel met die twee eenvoudige voorbeelden duidelijk maken dat het aantal doden ZO snel toenam dat een ernstige telling ervan gewoon onmogelijk was.

In augustus 1938 verbleven er ongeveer 300 gevangenen. Op 1 januari 1939 waren er dat 994. Toen waren er nog geen "nevenkampen" in Mauthausen. In januari 1940 bedroeg dat aantal 3117. In november van dit jaar 8200 in nevenkampen! In januari 1941 was dat gestegen tot 4200 en in november tot 7400 gevangenen. In de nevenkampen bedroeg dat aantal toen reeds 15.900. In 1942 steeg het aantal van 6727 in Mauthausen naar 7300, en 14.000 in de nevenkampen. In 1943 bedroeg dit dan 17.682 in Mauthausen, 7925 in Gusen en 25.607 in nevenkampen. In 1944 liep dat gezamenlijk op naar 10042 in Mauthausen, 3912 in het ziekenkamp, 24266 in Gusen en 72.392 in de nevenkampen (toen waren er ook 959 vrouwen toegekomen). In hetzelfde jaar werd Gusen 2 en Gusen 3 geopend en bedroeg de hoogste stand 84.472 gevangenen. In april 1945 bevonden er zich in een bijgebouwd tentenkamp duizenden mannen en vrouwen zonder een nummer. Dat was insgelijks het geval met duizenden die verbleven in de nevenkampen Gusen 1, 2, 3, Ebensee, Steyer, Linz 2 en 3. Ook deze kregen geen nummer meer wegens overmacht of onmacht. Op 4 mei 1945 bevonden zich in Mauthausen 17.232 gevangenen, in ziekenkamp 5435, in Gusen 1, 2 en 3, 20491 en in de nevenkampen 64.800 en 1734 vrouwen.

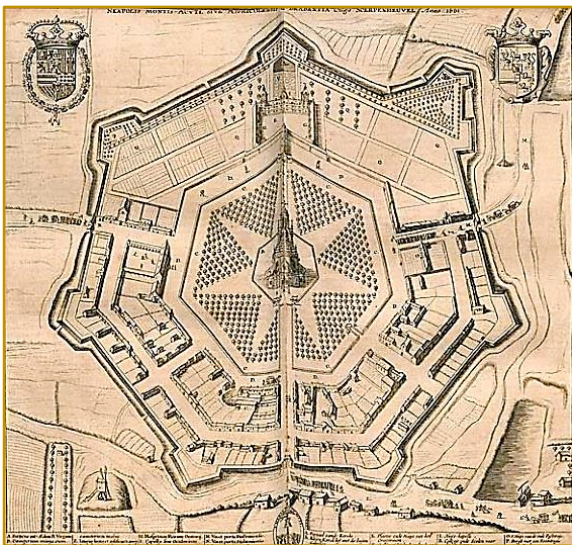
Hierbij dient aangestipt dat al deze cijfers BENEDEN de werkelijkheid liggen om redenen die ik hiervoor als voorbeelden beschreef, en dewelke ook worden bevestigd door schrijver Marsalek in zijn boek "Die Geschichte des Konzentrationslagers Mauthausen".

Bedevaart van Hoboken naar Scherpenheuvel in de 19de eeuw

Hugo LAMBRECHTS-AUGUSTIJS

Het Contrareformatorische imago van Onze-Lieve-Vrouw speelde een belangrijke rol bij de uitbouw van de basiliek van Scherpenheuvel. Een bedevaarder wendt zich tot een genadeoord om in contact te treden met het bovennatuurlijke en langs die weg een gunst af te smeken of, in tweede instantie, een dankzegging te uiten voor een bekomen gunst.¹ In het verlaten van hun gewone plaats en hun gewone leven, engageren de gelovigen zich met ziel en lichaam in een letterlijke vaart naar een heilige plaats, een venster op het Transcendentie. Men laaft zich aan het geloof van voorgangers en van de andere bedevaarders. Een echte bedevaarder of pelgrim onderneemt zijn tocht met de nodige devotie en spiritualiteit. Het opsnuiven van de atmosfeer van het vreemde geeft een diversiteit van gevoelens, maar het mag geen ‘devotie zonder devoties’ worden.²

In 1304 noteerde Lodewijk van Velthem in zijn *Spiegel-historiael of Rijmspiegel* een legende over een boom in de streek tussen Zichem en Diest. De oorsprongslegende van het bedevaartsoord Scherpenheuvel speelde zich af in het begin van de zestiende eeuw, toen een herder een Mariabeeld in een boom vond. Bedevaarders hangen dikwijls hun staf en hun ‘scerpe’ aan de boom en men is geneigd om aan te nemen dat het hier om giften gaat die uit dankbaarheid voor verkregen genezingen achtergelaten worden.³

Scherpenheuvel ontstond op een keerpunt in de geschiedenis met op religieus vlak de triomf van de Contrareformatie. De aartshertogen Albrecht en Isabella regeerden over de Habsburgse Nederlanden van 1598 tot 1621. Een netwerk van vorstelijke Mariaoord getuigt van de forse steun die de Habsburgers aan de Contrareformatie gaven.⁴ De aartshertogen doen hun gelofte, als de stad Oostende in hun handen valt, gestand en pelgrimeren elk jaar naar het genadeoord.

Katholieken en protestanten polemiseerden heftig over het meest fundamentele punt van het aandeel van Onze-Lieve-Vrouw in de verlossing van de mensheid. De katholieke leer beschouwt Maria als de bevoorrechte

middelares tussen de gewone gelovige en haar zoon Jezus. Op haar voorspraak worden grote en kleine gunsten verleend. Ingenieur-architect Wenzel Cobergher krijgt de opdracht om de nieuwe bedevaartkerk van Scherpenheuvel te ontwerpen. Hij vertaalt het complexe bouwprogramma in een Italiaanse vormtaal. In 1609 wordt met de bouw van de kerk gestart, die in 1627 afgewerkt is. Het afbakeningsplan van de basiliek van Scherpenheuvel vormt een zevenster, als symbool voor de zeven vreugden en zeven smarten van Maria. De koepel van de basiliek is versierd met 298 vergulde zevensterren.

¹ Luc Duerloo en Marc Wingsen, *Scherpenheuvel*, p. 84.

² Herman De Dijn, *Heilige plaatsen*, pp. 16 en 27.

³ Marcel Gielis, *Voetgangersbedevaarten naar Scherpenheuvel*, p. 221.

⁴ Luc Duerloo en Marc Wingsen, *Scherpenheuvel*, pp. 13 en 34.

In het licht van de Katholieke Reformatie hebben de aartshertogen Albrecht en Isabella niet alleen het bedevaartsoord Scherpenheuvel bevordert. Op 21 augustus 1615 kwamen zij met een groot gevolg naar het bedevaartsoord te Hoboken, om de *Zwarte God* in de nieuwe *Schipperskapel*, of *Kruiskapel* te vereren en van geschenken te voorzien.⁵

Het register van de Processie van Hoboken naar Scherpenheuvel

Regels en lijst der naemen van de Processie van Scherpenheuvel 1823 te Hoboken

Rijksarchief Antwerpen, KA Hoboken; Register Processie Scherpenheuvel foto HLA

Het hervatten van de bedevaarten naar de oude en de nieuwe genadeplaatsen tijdens de periode van de Reformatie en de Rooms-katholieke Tegenreformatie vormde een praktisch hervormingsprogramma om de mensen terug te brengen naar de grondbeginselen van het geloof en hen aan te moedigen deel te nemen aan de liturgie en de sacramenten.⁶ We merken een tweede heropleving van de Mariale devotie en broederschappen tijdens de negentiende eeuw. Daar het Hobokense register aanvangt in 1823 en pastoor Gouweloos werd geacteerd als de stichter van de processie, nemen we aan dat er geen vroegere intentie was om zulke broederschap op te richten.

Pastoor Gouweloos (1839-1875)

Emmanuel Jacobus Gouweloos werd op 25 november 1795 te Turnhout geboren, was onderpastoor vanaf 27 mei 1820 en werd op 23 juni 1839 de opvolger van pastoor Daniëls in Hoboken. Hij had een bijzondere aandacht voor de devotie tot het Heilig Kruis en vond het in 1863 nodig om de geschiedenis van het Heilig Kruis te boek te stellen. Hij vroeg aan priester Petrus Kuyl om het kerkarchief uit te pluizen om samen met de gegevens uit het boek van pastoor Kerselaers de religieuze geschiedenis van Hoboken te beschrijven. In 1847 stelde Gouweloos een litanie samen van de heiligen die in onze kerk werden vereerd door een relikwie. Voor deze relikwieën liet hij een grote relikwiekast maken. Onder het pastoraat van

⁵ Sylvain Gabriël, *Leven in Hoboken tijdens de Vroegmoderne Tijd (ca. 1560 – ca. 1794)*, jaarboek 2004 deel I, p. 63.

⁶ Wolfgang Beinert en Henrich Petri, *Handbuch der Marienkunde*, deel 2, p. 377.

Gouweloos kwam het parochiale leven tot bloei. Hij overleed op 13 oktober 1875, een maand voor hij tachtig jaar zou geworden zijn.⁷

Op tege en Waerachtig Verklaart door mij ondergetekenden
 Directie en ontfermen der Professie Van Hoboken naar
 Scherpenheuvel
 G. J. Gouweloos

Gefien en godgekleurd door den Eerw. v. d. h. h. h.
 Hoofdman en fundator der Professie Van Hoboken
 naar Scherpenheuvel
 Hoboken Den 8 Junij 1821
 Em. J. Gouweloos Pastor

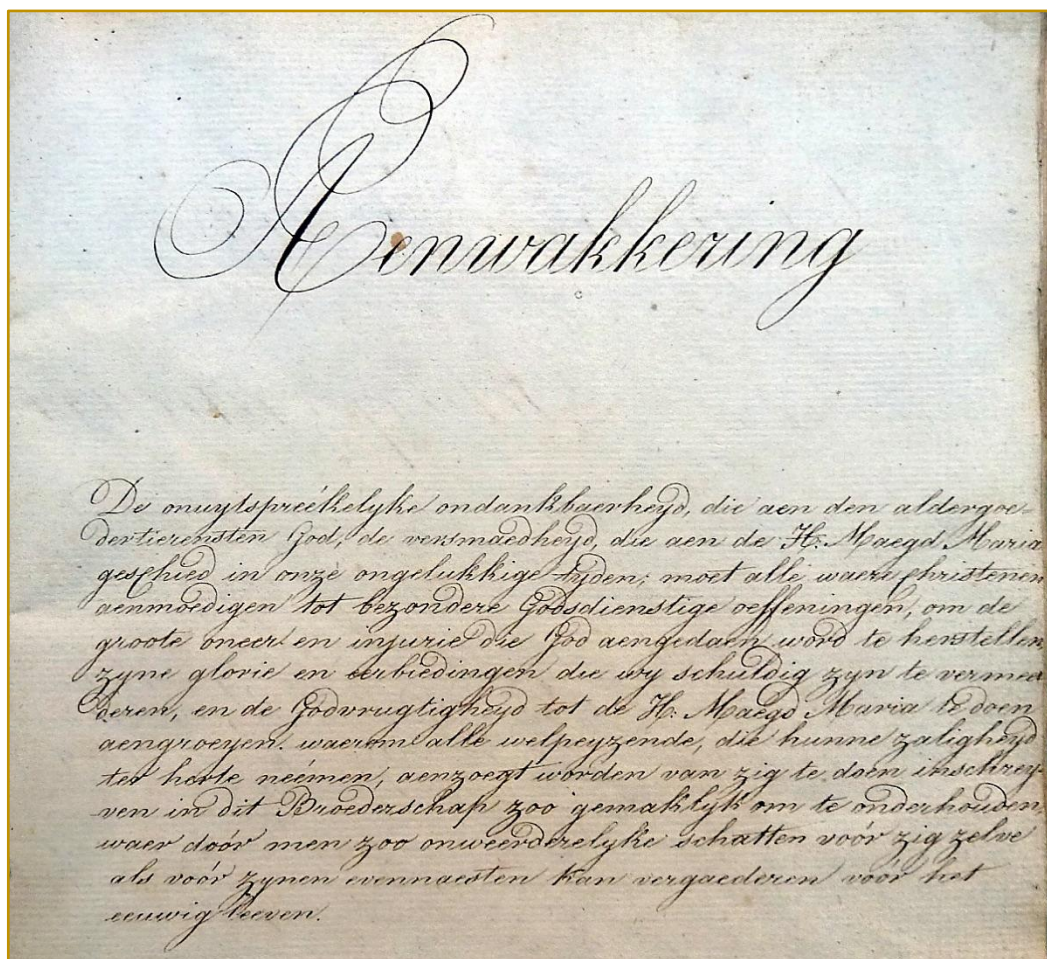
Rijksarchief Antwerpen, KA Hoboken; Register Processie Scherpenheuvel foto HLA

De eerste pagina van het register geeft een motivering om de devotie tot Maria aan te moedigen. Het woordgebruik laat vermoeden dat deze aanspreking ouder is.

Aenwakking

De onuytspreckelijke ondankbaerheid, die aen den aldergoedertierensten God, de versmaedheid, die aen de H. Maegd Maria geschied in onze ongelukkige tijden, moet alle waere christenen aenmoedigen tot bezondere Godsdienstige oeffeningen, om de groote oneer en injurie die God aengedaen word te herstellen zijne glorie en eerbiedingen die wij schuldig zijn te vermeerderen, en de Godsvrugtigheid tot de H. Maegd Maria te doen aengroeyen, waerinne alle welpeyzende, die hunne zaligheid ter herte neemen, aenzoeft worden van zig te doen inschreyven in dit Broederschap zoo gemakkelijk om te onderhouden waer door men zoo onweerderlijke schatten voor zig zelve als voor zijnen evennaesten kan vergaederen voor het eeuwig leven.

⁷ Wim Van Bladel, Acht eeuwen geschiedenis van de parochie Hoboken en de Zwarte God, pp. 145-165

Rijksarchief Antwerpen, KA Hoboken; Register Processie Scherpenheuvel

foto HLA

Men maakt een onderscheid tussen de particuliere devotie, waarbij de geloofsbeleving van het individu ertoe leidt dat hij actief deelneemt aan de religieuze activiteiten van een (semi-) religieuze gemeenschap als een broederschap en de instrumentele devotie die gericht is op het vergroten van de kans op de redding van de eigen ziel door het begunstigen van charitatieve of religieuze instellingen.⁸ Broederschappen vormden een belangrijk onderdeel in het omgangsleven.⁹ Religieuze manifestaties, zoals verlichting en uitrusting van het altaar, liturgische diensten, armen- en ziekenzorg en ook de dodenzorg, fungeerden als hoofdactiviteit. Sommige broederschappen stelden bijzondere eisen aan hun medebroeders. Dit kon bijvoorbeeld inhouden dat men een bedevaart naar een genadeoord had volbracht. *Gebedsgemeenschappen* vormen geen echte corporaties (naar Romeins recht) en in de beginfase ontbrak in deze gebedsgemeenschappen een corporatieve structuur met bezit en bestuur. De nadruk lag op het persoonlijk gebed waardoor men zijn lidmaatschap bestendigde.¹⁰ Met de gegevens die we in het Hobokense register aantreffen, mogen we besluiten hier met een broederschap te doen hebben. Op de volgende pagina's van dit register worden de regels van de *Processie* weergegeven.

⁸ Bas de Melker, *Metamorfose van stad en devotie*, pp. 24-25.

⁹ Paul Trio, *Volksreligie als spiegel van een stedelijke samenleving*, pp. 17-19.

¹⁰ Paul Trio, *Volksreligie als spiegel van een stedelijke samenleving*, pp. 53-54.

Regels der Processie van Scherpenheuvel

Al wie zich wil laten inschrijven in de broederschap betaalt jaarlijks vóór het vertrek 12 stuivers. Bij rekening van 1823 lezen we: “*Ontfangen van de ingeschrevenen eenen stuyver per maend belooft eene somme van 28 gld 18 stv*”. Dit betekent dat er 50 personen zich inschreven voor de processie. Niemand is verplicht jaarlijks met de processie naar Scherpenheuvel te gaan, maar wordt er wel toe aangespoord. Wie niet mee stapt, wordt uitgenodigd op die dagen hun gebed te verenigen met diegene die op reis zijn, om door het eenparig gebed op voorspraak van Maria, van God te verkrijgen waar we voor bidden.

Op alle heiligendagen van Onze-Lieve-Vrouw een deel, of vijf tientjes, van de rozenkrans te bidden en hetzelfde voor de ziel van ieder broeder of zuster die komt te sterven. Op dezelfde heiligendagen en op H. Sacramentsdag, of zondags onder het octaaf te communie te gaan. Tegenwoordig te zijn bij alle Missen die de broederschap organiseert, of bij belet te zorgen voor een plaatsvervanger. In plaats van het lezen van de rozenkrans en tegenwoordig te zijn in alle Missen, kan men voldoen met ieder jaar een Mis te laten lezen. Op de maandag na elke Lieve-Vrouwendag zal ter ere van de Heilige Maagd Maria een Solemnele Mis¹¹ gezongen worden, opdat door haar voorspraak voor de zaligheid van de levenden en de overledenen de eeuwige rust kunnen verkrijgen.

Op de dag van het vertrek zal hier een Solemnele Mis gedaan worden ter ere van de Heilige Maagd Maria, tot welzijn van onze processie, om onze beeweg gelukkig te volbrengen en tijdens onze reis zullen nog twee gelezen Missen gehouden worden, waarbij al die ‘*genoegzaam kunnen*’ tot de Heilige Tafel naderen. Op de maandag na onze terugkomst zal een Solemnele Mis gehouden worden, uit dankbaarheid voor de weldaden die we van de genadige God en door de voorspraak van Maria voor onszelf als voor anderen verkregen hebben. Op de maandag daarop zal een Solemnele jaargetijde gezongen worden tot lafenis van onze afgestorven broeders en zusters. Op de feestdag van de Heilige Barbara zal een Solemnele Mis gehouden worden, om door de voorspraak van deze heilige gespaard te worden van een haastige of onvoorziene dood.

Als er iemand van onze processie berecht moet worden, zal indien de tijd het toelaat, twee flambeeuwen meegedragen worden. Voor ieder van onze processie die zijn volle bediening ontvangen heeft, zal zo vlug het mogelijk is, een gelezen Mis gehouden worden ter ere van de Heilige Maagd Maria, om van God door haar voorspraak ‘*zijne herstellenisse of indien het hem zaliger is*’, een gelukkige dood te bekomen. Tijdens de lijkdienst zullen onze broeders en zusters tot lafenis van zijn ziel twee flambeeuwen aan de baar en de geofferde kaarsen op het Onze-Lieve-Vrouwaltaar laten branden. In de week na het overlijden van onze medebroeder of -zuster tot lafenis van zijn of haar ziel een gezongen Mis gehouden worden.

Jaarlijks zullen enige ponden kaarsen geofferd worden ter ere van de Heilige Maagd Maria, die zullen branden tijdens alle missen die vanwege de processie gehouden worden. Het hele jaar door zullen twee kaarsen branden tijdens het lof en de rozenkrans na het lof gebeden wordt. Jaarlijks brengen we naar eigen vermogen een geldoffer in Scherpenheuvel. Alle ingeschrevenen die mee naar Scherpenheuvel gaan, mogen op toer rijden, zonder daarvoor betaald te worden. Dit laatste artikel werd geschrapt en werd er toegevoegd dat in de week van de loting een Solemnele Mis zal gehouden worden ter ere van de Heilige Maagd Maria: 1- voor alle ‘*naestbestaende*’ der ingeschrevenen, 2- dat allen die ter loting of keuring gaan hun zouden onthouden van zonden en 3- dat wie soldaat moet worden, wat zeer gevaarlijk is, niet verleid zou worden door anderen.

Twee ledenlijsten

De eerste naamlijst der ingeschrevenen werd niet gedateerd, een vernieuwde lijst werd in 1852 opgesteld. Mogelijk omvat de eerste lijst de leden vanaf 1823. Opvallend is de verhouding tussen de mannelijke en de vrouwelijke leden: slechts een vierde van de leden zijn mannen.

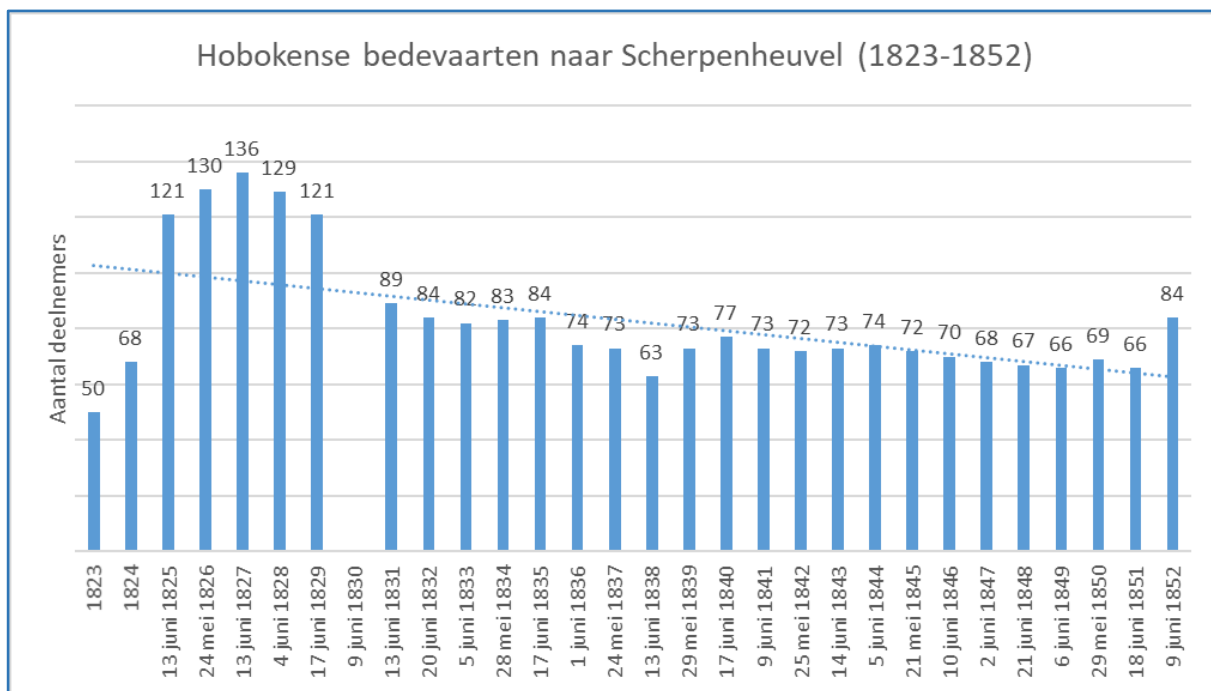
lijst	Totaal ingeschrevenen	mannen	vrouwen
1	138	38	100
2 (1852)	57	14	43

¹¹ Solemneel betekent ‘plechtig’. Einde 12de eeuw: *sollempnal* ‘die met pracht en praal wordt uitgevoerd, volgens een bepaald ceremonieel’. Afgeleid van het Latijnse *solennis, solemnus*, dat ontleend is aan *solus*, geheel, en *annus*, jaar. Betekent ‘die elk jaar terugkeert, plechtig, gewijd’.

De rekeningen 1823 – 1852

De processie naar Scherpenheuvel werd begeleid door één of meerdere karren. Mogelijk werd een kar als bezemwagen gebruikt voor de bedevaarders die tijdens deze zware tocht fysieke problemen kregen. Aangezien er voor een plaats in de kar een gulden en twee stuivers moest betaald worden, zullen oudere leden of leden die moeilijk te been waren, de beweging toch mee kunnen maken en hun intenties aan Onze-Lieve-Vrouwke voorleggen. In 1832 kostte een plaatsje in de kar al 1 gulden 16 stuivers en in 1833 al 2 gulden. Dat is niet goedkoop. Het is eigenaardig dat in de rekeningen vanaf 1844 geen karren meer vermeld werden. Mogelijk reden er in de achterhoede nog wel karren mee, maar werden de voerders niet meer vergoed zoals bepaald werd in het reglement (zie hiervoor). Petrus Mast was een van de vaste karvoerders. De eerste jaren kreeg hij een vergoeding van 6 gulden 7 stuivers. Wat moeten we ons voorstellen met een halve plaats? Een kinderplaatsje, of moest iemand die onderweg afhaakte en de verdere tocht meereed maar halve prijs betalen?

jaar	ingeschreven	plaatsen in kar	aantal karren	
1823	50	12	2	
1824	68	1	3	
13 juni 1825	121		4	maandag
24 mei 1826	130	12	3	woensdag
13 juni 1827	136	10 1/2		woensdag
4 juni 1828	129	16 1/2	4	woensdag
17 juni 1829	121	17 1/2		woensdag
9 juni 1830				woensdag
13 juni 1831	89			maandag
20 juni 1832	84	19		woensdag
5 juni 1833	82	14 1/2		woensdag
28 mei 1834	83	20		woensdag
17 juni 1835	84	22		woensdag
1 juni 1836	74	26		woensdag
24 mei 1837	73	15		woensdag
13 juni 1838	63	5 1/2		woensdag
29 mei 1839	73	6		woensdag
17 juni 1840	77	5 1/2		woensdag
9 juni 1841	73	5 1/2		woensdag
25 mei 1842	72	5 1/2		woensdag
14 juni 1843	73	8 1/2		woensdag
5 juni 1844	74		geen melding	woensdag
21 mei 1845	72		geen melding	woensdag
10 juni 1846	70		geen melding	woensdag
2 juni 1847	68		geen melding	woensdag
21 juni 1848	67		geen melding	woensdag
6 juni 1849	66		geen melding	woensdag
29 mei 1850	69		geen melding	woensdag
18 juni 1851	66		geen melding	woensdag
9 juni 1852	84		geen melding	woensdag

Grafiek aantal bedevaarders Hoboken-Scherpenheuvel

vormgeving: Patrick Pieters

De neerwaartse trendlijn van de grafiek wordt beïnvloed door het hoger aantal bedevaarders in de periode 1821-1829, toen we Nederlanders waren. Tot 1852 was de belangstelling om een dankgebed te uiten aan Onze-Lieve-Vrouwke van Scherpenheuvel nog steeds voldoende groot. Het is opmerkelijk dat we geen activiteiten meer konden noteren over deze toch bijzonder devotionele broederschap, in het licht van het uitzonderlijk belangrijk Mariajaar 1854. Op 8 december 1854 verklaarde paus Pius IX het dogma van de Onbevleete Ontvangenis van de Heilige Maagd Maria.

Het verloop van de bedevaart

Eén voerder kwam de groep tegemoet in Lier, aan de barelen. Waarom werd niet gespecificeerd. Vervoerde hij de picknick van de bedevaarders? In 1824 kwamen drie karren tegemoet in Lier. In Lier moesten ook bareelrechten betaald worden voor de karren: in 1823 was dit 8 ¼ stuivers en in 1824 1 gulden 10 ½ stuivers. Tot in de negentiende eeuw werden op de verharde wegen barelen geplaatst om tol te vragen aan voorbijtrekkende karvoerders.¹² De opbrengst was bestemd voor het onderhoud van de wegen. Het bareelrecht werd ieder jaar openbaar verpacht aan de meestbiedende. De landbouwers die met hun wagens en landbouwwerktuigen naar hun velden reden, noodzakelijk voor de cultuur en de oogst, moesten niet betalen. Plaatselijk kon de tarieflijst verschillen voor bepaalde categorieën van voerders. De inwoners rond de kerk en de molenaar konden soms genieten van de halve tarief en militairen en gendarmes zijn alleen vrijgesteld als zij voorzien zijn van een marsbevel. Wie het bareelgeld weigert te betalen of met een omweg de bareel wilt ontwijken, riskeert een boete van zowat 20 gulden. De voerlieden mogen hun karren niet boven een bepaald gewicht beladen, op straffe van 10 gulden. Het is pas in de tweede helft van de negentiende eeuw dat er stemmen opkwamen om de provincie- en de gemeentebarelen af te schaffen.

¹² In Merksem kent men de Oude Barelle als straatnaam.

Kar bedevaart Boom – Scherpenheuvel, 1810 foto HLA, 24 mei 2009

Bovenstaande foto geeft een voorbeeld van een bedevaartkar. We hebben geen idee of de Hobokense karren ook zo geconstrueerd waren.

In 1823 werd aan de koster voor vier pond was(kaars) aan 1 gulden 18 stuivers per pond betaald. Vanaf 1825 werd telkens een kaars van 15 pond¹³ geofferd, die 15 gulden kostte. In het register van de broederschap werd deze vaak omschreven als *'de Processie'*. Dit betekent dat het zwaartepunt van hun bedevaart ligt bij rituelen. Een van deze rituelen is de plechtige overhandiging van de kaars. Een kaars is een veelzeggend symbool: het symboliseert de liefde tot God, licht en warmte. Men brandt een kaars als een bemoediging, als een gebed, als een moment van meditatie of als een verbonden voelen met het goddelijke. Het schenken van een kaars bij een processie is al een eeuwenoud gebruik. Sinds 1304 (enkel met een onderbreking tussen 1796 en 1839 en nu twee jaar wegens de coronabeperkingen) wordt de jaarlijkse processie, de *'Brugse Belofte'* gehouden. Dit is een optocht waarbij een 36 pond zware kaars van de *Onze-Lieve-Vrouw-van-Blindekenskapel* naar de *Onze-Lieve-Vrouw-ter-Potteriekapel*

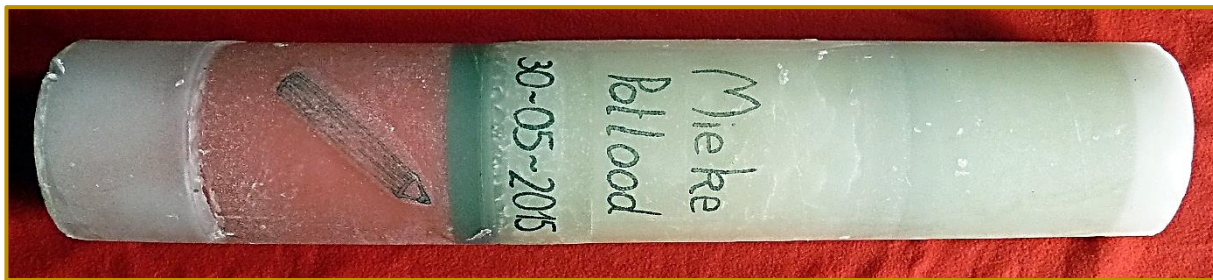
wordt gebracht. Bij de Slag van de Pevelenberg in 1304 beloofden de vrouwen van de Brugse ambachtslui jaarlijks een kaars te offeren als hun echtgenoten en zonen heelhuids van de slag zouden terugkeren. Het is een van de langst bestaande religieuze processies.¹⁴

*De Brugse Belofte,
15 augustus 2016
foto HLA*

¹³ Een pond is 0,4536 kg.

¹⁴ Hugo Lambrechts-Augustijns, *Naer Lübeck wil ic vaeren, om ons Lieve Vrouwke te sien*, p. 173.

De aankomst in Scherpenheuvel zal met de nodige luister gepaard geweest zijn, want voor het Lof en de muzikanten werd in 1824 1 gulden en 15 stuivers betaald. De 'coraelen' ontvingen 5 stuivers. De 'wasch bleyker' ontving 5 gulden 10 ¼ stuivers voor twee flambeeuwen en twee 'madaliën' om ze te versieren hebben 1 gulden 2 stuivers gekost.

Doopkaars Mieke Potlood, 30 mei 2015, lengte 83 cm diameter 15 cm, gewicht 8 kg foto HLA

Hierboven een voorbeeld van een kaars van 8 kg, die gebruikt werd bij de doopplechtigheid van de reuzin Mieke Potlood in Schoten.

De onderpastoor werd telkens 1 gulden betaald voor het opdragen van de H. Mis in Lier en Aarschot. In Lier kreeg de koster en de dienders ook 1 gulden, terwijl de misdienaar in Aarschot 8 stuivers kreeg. Vanaf 1843 verandert de munteenheid in de rekeningen, van guldens en stuivers naar franken en centiemen.

Uit de meeste jaarrekeningen kunnen we niet opmaken wanneer en hoe de bedevaarders terug naar huis keerden. Blevেন zij in Scherpenheuvel overnachten, om de volgende dag te voet naar Hoboken te stappen? Enkel de rekening van 1846 kan iets meer daarover vertellen. Op 10 juni vertrok men vanuit Hoboken en werd die dag de H. Mis gelezen in Lier. De H. Mis in Aarschot werd echter gelezen op 11 juni.

De bedevaarders van de *Grote Trek* ¹⁵ kunnen na de plechtigheid aan de basiliek met de autobus naar Aarschot rijden, waar de organisatie een trein reserveerde die naar Berchem en Antwerpen rijdt. De eerste Belgische treinrit vond plaats op 5 mei 1835 en werd de spoorlijn tussen Brussel en Mechelen geopend. Hoe de Hobokenaren in de negentiende eeuw van Scherpenheuvel terug reisden, weten we niet, maar het belangrijkste is dat zij terug thuis kwamen, beladen met pollen die omgezet worden tot honing. Op bedevaart en op pelgrimstocht gaan is een louteringsproces, dat lang en deugdzaam blijft nawerken.

Besluit

Broederschappen geven in de eerste plaats uitdrukking aan het vroomheids-streven van mensen die hun gelovig-zijn op een hoger niveau poogden te tillen. Broederschappen vormden een belangrijk onderdeel in het omgangsleven.¹⁶ Religieuze manifestaties, zoals verlichting en uitrusting van het altaar, liturgische diensten, armen- en ziekenzorg en ook de dodenzorg, fungeerden als hoofdactiviteit. Uit de rekeningen van de broederschap blijkt dat de erediensten en de opgelegde herdenkingsmissen voor de overleden broeders en zusters regelmatig werden gehouden. In de negentiende eeuw werden de oude broederschappen beschouwd als een erfenis uit de barok, maar door de oude reglementen met strenge voorschriften en boetes te herzien, kenden de broederschappen een hernieuwde bloei en kreeg de volksdevotie een nieuwe adem. Een prosopografisch onderzoek naar de kenmerken van de leden in de broederschap kunnen de relaties en activiteiten van de groep belichten.

¹⁵ De jaarlijkse Grote Trek is een bedevaart van 57 km met veel leden van scouts en andere jeugdbewegingen die telkens op de eerste zondag van mei tussen de Sint-Willibrorduskerk van Berchem naar Scherpenheuvel wordt gehouden.

¹⁶ Paul Trio, *Volksreligie als spiegel van een stedelijke samenleving*, pp. 17-19.

Scherpenheuvel boomkapelletje in Oelegem Foto HLA

Bibliografie

- Beinert Wolfgang en Petri Heinrich, Handbuch der Marienkunde, 2 delen, Regensburg, 1996-1997.
- Deckers Carl, Maria door Vlaanderen gedragen, Herentals, 2009.
- De Dijn Herman, Heilige plaatsen, Scherpenheuvel-lezing 2009, Antwerpen, 2009.
- Delfosse Annick, La "Protectrice du País-Bas". Stratégies politiques et figures de la Vierge dans les Pays Bas espagnols, Turnhout, 2009.
- Duerloo Luc en Wintgens Marc, Scherpenheuvel. Het Jeruzalem van de Lage Landen, Leuven, 2002.
- Gielis Marcel, Voetgangersbedevaarten naar Scherpenheuvel uit de provincie Noord-Brabant en Antwerpen, voornamelijk de bedevaart Reet-Scherpenheuvel, in: Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde, nr. XI, jaarboek 1999-2000, pp. 219-296.
- Lambrechts-Augustijns Hugo, De bedevaart van Hemiksem naar Scherpenheuvel, in: Heymissen, jg. 27, nr. 2, april-juni 2017, pp. 9-18.
- Lambrechts-Augustijns Hugo, Enkele strafbedevaarten voor Hobokenaren, in: Hobuechen 1135, 32 jg., nr. 3, september 2017, pp. 129-136.
- Van Bladel Wim, Acht eeuwen geschiedenis van de parochie Hoboken en van de Zwarte God, Hoboken, 1980.

Hoboken in de Vlaamse pers: 2de kwartaal 2022

Patrick PIETERS

Noot van de redactie: Aangezien dit vooral een historisch tijdschrift is, willen we graag een vaste rubriek over de Hobokense actualiteit beperken tot een passende grootte van enkele bladzijden. Per kwartaal zijn er echter teveel krantenartikelen die in deze rubriek een plaats verdienen. Dat betekent dat we een selectie moeten doorvoeren, maar welke selectie is neutraal, objectief en eerlijk? Daar geraken we voorlopig niet uit. We herhalen onze statuten waarin wordt gesteld dat onze vereniging bewust neutraal wil zijn. De afwezigheid van bepaalde krantenartikelen is onbewust en louter toeval.

Heemkring duikt met Danny Moortgat in geschiedenis duikboten: “In Hoboken was er een U-boot werf”

BAR, *Het Nieuwsblad* - 07 Apr. 2022

Nu heemmuseum Bystervelt na twee jaar de deuren weer kan openen, wil het meteen ‘explosief’ uitpakken. Dat is haast letterlijk te nemen, want met een eerste thematentoonstelling rond duikboten komt er ook wel wat ‘vuurwerk’ aan te pas.

Schelle

Daarvoor heeft voorzitter Rik De Bondt Schellenaar en artisitiek duizendpoot Danny Moortgat onder de arm genomen. Die ging zich een aantal jaren geleden verdiepen in de geschiedenis van de duikboot. “Ik volgde een opleiding vrije grafiek aan de kunstacademie in Kontich toen ik de eer kreeg geselecteerd te worden om te gaan ‘werken’ in het Masereel Centrum in Kasterlee”, vertelt hij. “We kregen als opdracht iets te maken rond duikboten. Ik vond het zo boeiend dat ik mij daar voort in ben gaan verdiepen.”

“Zo ontdekte ik dat er tijdens de Eerste Wereldoorlog een werf was voor U-boten in Hoboken, op een van de drie werven van het toenmalige Cockerill Yards. De onderdelen werden in de grootste geheimhouding per trein van Duitsland naar Hoboken getransporteerd om hier te assembleren.”

Die geschiedenis vormt het beginpunt en leidraad voor de expo in het heemmuseum. “Daarnaast komt onder meer de raid op de duikbootbasis in Zeebrugge, waarover marinearcheoloog Tomas Termote en gouverneur Carl Decaluwé een boek hebben geschreven, uitgebreid aan bod. Toen werden er in het Kanaal heel wat duikboten getorpedeerd. Ook leg ik het wezenlijk verschil uit tussen een duikboot en een onderzeeër.”

Als je dat verschil wil ontdekken, passeer je op Paasmaandag 18 april tussen 14 en 17u best even in heemmuseum Bystervelt in de Peperstraat. Ook de zondagen 24 april en 29 mei is de tentoonstelling nog te bezoeken.

Hoboken organiseert lentemarkt ter vervanging van de kerstmarkt

SVO, *Gazet van Antwerpen* - 16 Apr. 2022

Hoboken District Hoboken tovert binnenkort de Lelieplaats om tot een lentemarkt. Eind vorig jaar kon de traditionele kerstmarkt niet plaatsvinden.

Daarom wou het districtscollege de lokale ondernemers, verenigingen en horecazaken toch nog de kans geven om hun kraam uit te baten. “Het opzet is iets kleinschaliger dan de kerstmarkt, maar minstens even gezellig!”, zegt Hobokens schepen van Cultuur, Tom De Boeck.

De lentemarkt gaat door van 18 tot 22 uur op 29 april. “De Lelieplaats wordt compleet aangekleed met grasmat en bloemen die de kramen zullen opfleuren”, zegt De Boeck. “Ik nodig alle Hobokenaren uit om een bezoekje aan de Meifoor op de Kioskplaats te combineren met de lentemarkt.”

Je zal er gezellig iets kunnen eten en drinken. De band The Dixi 6 verzorgt de muziek en er wordt een fontein met licht geregeld. Voorbijgangers zullen zich kunnen laten fotograferen met straatanimatoren Fire Booth en hun vuurattributen, zodat ze deel worden van de act.

Scheldedijkwegel - Hoboken >>1.800 m

Gazet van Antwerpen/Citta : Kempen - 16 Apr. 2022, pagina 9

Door de komst van Blue Gate, een duurzaam bedrijvenpark, zijn er op het Antwerpse Petroleum-Zuid al heel wat kasseistroken verdwenen. De Olieweg was er zo eentje. De Scheldedijkwegel is wel nog overgebleven. Deze kasseistrook ligt midden in natuurgebied de Hobokense Polder. Soms liggen de kasseien er wat rommelig bij, toch blijft deze route een aanrader.

Copyright © 2022 Mediahuis. Alle rechten voorbehouden

Stunt in Hoboken, mammoet opgravingen geënceneerd in park Broydenborg: “De oudste Hobokenaar komt terug”

SVO, *Het Nieuwsblad* - 18 Apr. 2022

Verwarring alom in park Broydenborg in Hoboken. Tijdens het paasweekend werden er opgravingen van een mammoet geënceneerd en dat had een specifieke reden. “160 jaar nadat er écht een mammoet is opgegraven in Hoboken, willen we het skelet in juni weer naar hier halen”, zegt districtsschepen van Cultuur Tom De Boeck.

LEES OOK. ‘Mammoet van Hoboken’ keert na 150 jaar even terug naar huis

“In park Broydenborg zijn archeologen aanwezig om opgravingen te doen naar mogelijke resten van een mammoet. We zijn héél benieuwd wat er onder de Hobokense grond te vinden is”, met die woorden maakte het district de stunt op Facebook bekend. “Er zijn heel veel mensen komen kijken”, zegt De Boeck. “Theatermakers van de Machienerie hebben het skelet volledig nagemaakt en de opgravingen ook nagebootst. Dat was een beetje dubbel, maar we merkten dat het veel enthousiasme heeft gewekt bij de Hobokenaar.”

De echte opgravingen gebeurden in 1862, in het Fort 8. Tijdens de opbouw van het fort vonden arbeiders destijds een schedel, een stuk van de ribbenkast, heupen en een achterpoot. “De bouw moest toen snel gaan”, zegt de schepen. “Daarom hebben ze het skelet snel weggemoffeld in een kist en naar het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen gebracht. Het is een wolhaarmammoet, het geslacht is nog niet bekend.” Een naam is er al wel, hij of zij zal Pascal(e) heten.

Sinds de opgravingen heeft de mammoet rondgezworven in België. Maar momenteel is het te vinden in het Museum voor Natuurwetenschappen in Brussel. Het district had al eerder geprobeerd om het skelet terug te halen, maar dat was, tot nu, nog niet gelukt. “Je mag met zo’n skelet niet zomaar doen wat je wil, maar we zijn blij dat we het nu wel kunnen tentoonstellen. We hopen er veel dingen mee te doen en wie weet komt er zelfs een museum in het district.”

Het skelet is vanaf het weekend van 24 juni te bewonderen in Hoboken in een expo in het Fort 8. “We gaan een kist maken zodat het skelet kan acclimatiseren, en het wordt ongeveer een jaar geëxposeerd.”

Oekraïense zeelui en hun gezin worden opgevangen in Hoboken

VAN BOXEL Jonas, *Gazet van Antwerpen* - 19 Apr. 2022, pagina 6

In een leegstaand kantoorgebouw in Hoboken organiseert de vereniging voor Belgische rederijen KBRV opvang voor Oekraïense zeelui. De bemanningsleden worden er herenigd met hun gezinsleden, die overkomen vanuit Oekraïne.

Sinds een drietal weken vangt de Koninklijke Belgische Redersvereniging (KBRV) Oekraïense bemanningsleden op. In samenwerking met de stad Antwerpen vond de vereniging een leegstaand kantoorgebouw in Hoboken dat hiervoor kon dienstdoen. “Hier waren bovendien al verschillende woonfaciliteiten aanwezig: douches, keukens, afzonderlijke kamers. We hebben het gebouw verder ingericht om verblijf mogelijk te maken”, zegt KBRV-voorzitter Ludwig

Criel. De rederijen drongen aan op het humanitaire initiatief, omdat Oekraïense zeelui na hun tewerkstelling aan boord niet terug willen of kunnen naar hun thuisland.

“De crewing-diensten van de rederijen brengen die mensen over naar Antwerpen. Ze ondersteunen ook de gezinsleden die vluchten vanuit Oekraïne. Die komen dan met de auto, de trein of het vliegtuig naar hier.” De meeste Oekraïners die afmonsteren, willen hier blijven. “We bieden hen onderdak zo lang ze willen”, zegt Ludwig Criel. “Vinden de families een beter verblijf, dan mogen ze vertrekken. Als ze langer hier willen blijven, bijvoorbeeld omdat hun kinderen het leuk vinden om met de andere kinderen te spelen, dan kan dat ook. We willen zo flexibel mogelijk zijn. De zeelui mogen ook weer naar zee gaan terwijl hun gezin hier blijft.”

Begin deze week verbleven zes families in het gebouw. “We verwachten er nog meer. Daarom zijn we nu ook een tiental extra douches aan het plaatsen. In het gebouw is ruimte voor tussen de twintig en dertig gezinnen.” Over de exacte locatie van het opvanghuis blijft de KBRV bewust vaag. “Onze prioriteit is dat deze mensen hier kunnen bekomen. Het is dus belangrijk dat ze met rust gelaten worden.”

Bij zijn bezoeken kon Criel naar eigen zeggen de emoties en trauma's aflezen op de gezichten van de bewoners, zeker bij de mensen die rechtstreeks vanuit Oekraïne gevlucht waren. “Ik zag kinderen rondlopen van twee, drie jaar oud. In het eerste uur zijn die nog heel bang, maar daarna kunnen ze vaak weer lachen.” De KBRV schat dat wereldwijd zo'n 500 -Oekraïners aan boord zijn van Belgische schepen. “Vaak gaat het om gemengd Oekraïens-Russische bemanningen. Van conflicten aan boord hebben we op dit moment geen weet.”

Copyright © 2022 Mediahuis. Alle rechten voorbehouden

Harold Rosherstraat in Hoboken enkele maanden afgesloten voor verkeer

Het Laatste Nieuws - 22 Apr. 2022

Nu de werken aan het warmtenet in de Harold Rosherstraat zijn afgerond, start op 25 april een aannemer met het herstel van de straat. Dit zijn behoorlijk grote werken waarbij het noodzakelijk is de Harold Rosherstraat vanaf 25 april tijdens de werken af te sluiten voor het verkeer.

Op maandag 25 april start aannemer VHP Wegenbouw aan het herstel van het stuk Harold Rosherstraat tussen Schroeilaan en Boombekelaan. Het kruispunt van de Boombekelaan inbegrepen. Dit zijn behoorlijk grote werken. Alle boordstenen moeten herplaatst worden en de fundering moet vernieuwd worden. Deze fundering heeft dan ook tijd nodig om uit te harden. Ook het verkeersplateau op het kruispunt met de Boombekelaan moet opnieuw aangelegd worden. Tot slot wordt de weg opnieuw geasfalteerd. Onder voorbehoud van weersomstandigheden of onverwachte ontwikkelingen zouden de werken half juni moeten afgerond zijn.

Om deze werken uit te voeren is het nodig om de Harold Rosherstraat tussen de het kruispunt met de Berkenrodelei/Scheldelei en het kruispunt met de Boombekelaan af te sluiten. Ook het kruispunt met de Boombekelaan zal niet toegankelijk zijn.

Er is een plaatselijke omleiding voorzien via de Berkenrodelei, Louisalei, Cockerillplaats, Kapelstraat, Daniel Baginierlaan, Lenaart de Landrelaan, Maccabilaan. Bewoners van Polderstad kunnen naast de Berkenrodelei hun wijk ook verlaten en bereiken via de Schroeilaan die intussen terug toegankelijk is in beide richtingen.

Het verkeer van en naar de industriezone Polderstad en Moretusburg rijdt om via de A12, R11, Sint-Bernardsesteenweg (N148) Van Praetstraat en Adolf Greinerstraat (Moretusburg). Om zo verder te rijden naar de KMO-zone Polderstad via Kapelstraat, Leo Bosschartlaan en Maccabilaan.

Fietzers en voetgangers kunnen de werken passeren en gebruik maken van het fiets- en voetpad. De aannemer voorziet ook een doorgang aan de fiets- en voetgangerstunnel onder de spoorweg tussen de Harold Rosherstraat en de Fodderiestraat. Men kan ook de spoorweg oversteken via de spoorwegovergangen aan de Berkenrodelei en aan de Karel du Boislaan.

Zwembad Sorghvliedt in Hoboken blijft nog gesloten tot september

SVO, *Het Nieuwsblad* - 28 Apr. 2022

Zwembad Sorghvliedt zal nog tot september gesloten blijven. In februari kwam het nieuws dat er problemen waren met het plafond. Een ingenieur heeft de situatie onderzocht en kwam tot de conclusie dat het helemaal vervangen moet worden.

“De brandweer en stadsingenieur deden een eerste controle van het dak en het plafond van de zwemhal”, laat de stad weten. “Daarbij kwam aan het licht dat de verzakking is veroorzaakt door een probleem met de draadstangen die het plafond op hoogte moeten houden. Verder onderzoek wees uit, dat het plafond volledig vernieuwd moet worden. Er wordt ook van de gelegenheid gebruik gemaakt om de verlichting te integreren in de nieuwe constructie.”

De stad gaat nu op zoek naar een aannemer. Ze verwachten dat de eigenlijke werken half juni van start kunnen gaan. Na oplevering moet Sporting A nog de tegelschade herstellen, de zwemhal reinigen en het zwembad vullen en verwarmen. “Dat vullen duurt minstens twee weken. Het moet geleidelijk gebeuren om schade aan de kuip te vermijden na lange leegstand”, zegt de stad. “Publieke zwemmers kunnen tijdens de sluiting terecht in de andere stedelijke zwembaden. Ook voor scholen en clubs die in Sorghvliedt actief zijn, zoekt Sporting A samen met hen naar oplossingen.” Abonnement

De mensen met een abonnement hebben toegang tot de andere 25-meterbaden. Je kan ook je abonnement laten opschorten tijdens de sluitingsperiode. Als je wil gaan zwemmen in de Wezenberg of De Molen kan je een gratis upgrade aanvragen. Je kan om je abonnement op te schorten of te upgraden kan je een mailtje sturen naar a-sport@antwerpen.be.

Hoboken lanceert fitfestival voor senioren

SVO, *Het Nieuwsblad* - 03 Mei 2022

Het district Hoboken organiseert een sport- en ontmoetingsdag voor senioren. Op donderdag 9 juni kunnen de Hobokenaars ouder dan 55 jaar langsgaan op plekken rond het park Sorghvliedt voor het gratis Fitfestival. Een initiatie badminton, linedance, pétanque, BBB of Start 2 Run, het sportprogramma stel je helemaal zelf samen.

“Iedereen weet dat sporten gezond is”, zegt districtsschepen voor Senioren, Carolyn Krekels (CD&V). “Maar eraan beginnen is soms niet zo gemakkelijk en zeker niet voor wie al wat ouder is. Daarom willen we de Hobokense senioren een uitgebreid aanbod aan proevertjes voorschotelen.” Tussen die initiaties zitten er zowel intensieve als rustigere sessies.

Er is een dag- en avondprogramma, zodat de senioren die nog aan het werk zijn, ook kunnen meedoen. Je hoeft je niet voor alles in te schrijven. Om 14u zijn er fietstochten die worden begeleid door OKRA of Minerva. Om 15 en 16u kan je meewandelen met de Hobokense seniorenraad.

In een tent in park Sorghvliedt kunnen Hobokenaren bij een beweegcoach een gratis evenwichtsscan laten uitvoeren. Er worden ook tips over gezonde voeding, valpreventie en spierkracht gegeven. Vanaf 13.30u krijg je in de tent van de sportantenne een goodiebag vol info.

“Natuurlijk is een grote groep senioren al heel actief aan het sporten”, zegt districtsschepen voor Sport Carine Leys (N-VA). “Zij kunnen nieuwe dingen ontdekken. De iets minder actieve mensen hopen we een sportieve maar vooral plezierige dag te bezorgen. Wie weet planten we zo wel een sportief zaadje!”

Inschrijven kan nog tot maandag 6 juni via HO_senioren@antwerpen.be of via 03 338 30 66.

Een uniform van Buchenwald en trouwfoto's naast elkaar: Heemkundige Kring van Hoboken stelt liefde en leed uit district tentoon

CORNILLE Tom, *Het Nieuwsblad* - 01 Jun. 2022

De Heemkundige Kring van Hoboken heeft de mooiste stukken uit het archief gehaald om voor te stellen in Kasteel Broydenborgh. Tijdens de tentoonstelling ‘Lief en Leed’ komen zowel de

mooie, als minder mooie momenten uit de geschiedenis van het district aan bod. “Ik vind de trouwfoto’s het allermooist”, zegt Korneel Paenen (80) covoorzitter van de heemkundige kring. Enkele jaren geleden kreeg de kring van het district de zolder van het kasteel ter beschikking. “Daar stockeerden we al ons materiaal”, vertelt Paenen. “Tijdens een opruimsessie zag ik wat voor schatten we eigenlijk bezitten. Dingen die mensen nog nooit hadden gezien. Op een vergadering opperde ik dan het idee om een heemmuseum op te stellen en iedereen was akkoord.” Alles meteen opstellen, daar was niet genoeg plaats voor. Dus besloot de kring om een selectie te maken en vier tentoonstelling op te stellen in een tijdspanne van vier jaar. “We beginnen met lief en leed, maar maken ook een expositie over de Hobokenaar en industrie. De laatste blijft nog een verrassing”, lacht hij. “Ik heb het samen met mijn vrouw Rita opgesteld, maar ik heb ook hulp gekregen van de rest van de groep.”

Aan het begin van de tentoonstelling staat al een straf stuk van een rasechte Hobokenaar. Ludovicus Fierens leefde 15 maanden als gevangene in het concentratiekamp van Buchenwald tijdens de Tweede Wereldoorlog. Al die tijd hield hij het streepjesuniform bij en toen hij overleed, gaf zijn echtgenote het aan de Heemkundige Kring. “Ze is later nog komen kijken of we het goed onderhielden”, glimlacht Paenen. “Het MAS heeft zelfs interesse getoond.” Het is een pakkend stukje leed, waar ook Hoboken bij betrokken was.

Aan de overkant van de kamer pronken huwelijksfoto’s, ook die van Paenen en zijn echtgenote Rita Spies (77). Er liggen zelfs faire-parts en trouwboekjes in allemaal verschillende kleuren. Daaraan kan je zien uit welke periode het komt. “Er zit totaal geen lijn in die kleuren”, vertelt Jaak Bormans (70). “Maar dat maakt het net zo leuk en interessant. Trouwboekjes, oude zwangerschapskleedjes en andere knappe stukken uit de geschiedenis van het district staan opgesteld in de kamers. Bij het buitengaan mogen we een suikerboontje meenemen. En dat kan iedereen die komt kijken.

‘Lief en leed’ is elke zondag van 14 tot 17 uur bezoeken tot eind november 2022. Heel veel liefde, maar ook leed.

Groen wél verontrust over resultaten metingen loodgehalte in bloed van kinderen nabij Umicore Hoboken

Het Laatste Nieuws - 03 Jun. 2022

De Antwerpse oppositiepartij Groen is niet tevreden met de resultaten die Umicore donderdag bekendmaakte over lood-in-bloedwaarden in de wijken rond de fabriek. Daaruit blijkt dat het aantal kinderen met erg hoge waarden in dalende lijn gaat. “We zijn het niet eens met de conclusie van Umicore dat de emissies onder controle zijn”, aldus Hobokens districtsraadslid Betty Van Dyck.

Bloedonderzoek had toen aangetoond dat de gemiddelde lood-in-bloedwaarde naar 6,01 µg/dl was gestegen. Bij de meting waren er 20 kinderen met een lood-in-bloedwaarde van meer dan 10 µg/dl, terwijl de ‘veilige’ referentiewaarde 5 µg/dl is.

Het bedrijf kondigde daarop een aantal maatregelen aan, waaronder een aanbod aan directe omwonenden om hun woning over te kopen. Een aantal van die gezinnen zijn intussen al verhuisd. Dat blijkt ook uit de metingen: waar er een jaar geleden nog 261 van de 406 kinderen uit de buurt deelnamen, gaat het nu nog slechts om 177 van 331.

Een vergelijking tussen de testresultaten moet dan ook met een korrel zout worden genomen. Toch daalt het aandeel van kinderen met een waarde boven de 5 µg/dl wel: van 18,7 procent van alle geteste kinderen in juni 2021 naar 13,3 procent in oktober 2021 en nu naar 12,4 procent. Wel hebben drie kinderen nog een waarde van meer dan 10 µg/dl. Een jaar geleden waren dit er nog vier. Het gemiddelde testresultaat lag deze keer op 3,03 µg/dl. Dat is iets hoger dan in oktober vorig jaar (2,91 µg/dl).

Umicore toonde zich donderdag tevreden. “Onze jarenlange inzet en acties om onze emissies te beperken, lonen”, klonk het bij de directie. Maar Groen Antwerpen is minder gelukkig en vindt de resultaten allesbehalve geruststellend. “De gemiddelde lood-in-bloedwaarde is nu niet meer gedaald en is nog steeds hoger dan de laagste meting in 2019, ondanks het feit dat er al

heel wat kinderen uit de meest nabije zone zijn weggetrokken”, zegt Hobokens districtsraadslid Betty Van Dyck. “We zijn het dus niet eens met de conclusie van Umicore dat de emissies onder controle zijn.”

Groen stelt verder dat er voor lood, arseen en cadmium begin dit jaar een veel hogere uitstoot werd gemeten en de partij vraagt zich af of er mogelijk een link is met de licht stijgende trend van de gemiddelde loodwaarden. Groen pleit voor een ruimer onderzoek bij kinderen iets verder van de Umicore-site. “Kinderen binnen een ruimere perimeter moeten om de zes maanden aangeschreven worden voor een testing op vrijwillige basis. Ook kinderen die niet binnen de perimeter wonen maar er wel naar de kinderopvang of de school gaan, moeten systematisch kunnen getest worden. Nu kan dit enkel op aanvraag van de ouders. Wij zagen resultaten van metingen bij kinderen in Polderstad (op 2 km van de fabriek) met hoge en stagnerende loodwaarden in hun bloed.”

Huiskamerconcerten, het zonnetje en de Blikfabriek: wandelaar kijkt binnen ‘Bij de burens’ in Hoboken

SVO, *Het Nieuwsblad* - 05 Jun. 2022

Er was heel wat muziek te horen in de straten tussen het Gravenhof en de Blikfabriek in Hoboken. Enthousiaste Hobokenaars zetten hun deuren open voor huiskamerconcerten, die wandelaars tijdens een cultuurroute mochten ontdekken. “Inclusiviteit zit in de visie van ons huishouden”, vertelt Liesbeth Van den Vreken (37), een van de gastvrouwen tijdens de wandeling.

De tuin van een herenhuis, of de woonkamer van Cockerillhof, je kon er overal gaan gluren zaterdag tijdens ‘Bij de burens’ een initiatief van cultuurcentrum Gravenhof en de Blikfabriek. Op een wandeling die ongeveer twee uur duurde, kreeg je vier huiskamerconcerten van ongeveer tien minuten te zien. Die leidden tot een groot concert van muzikant Stef Kamil Carlens.

“Ik grijp elke kans om een huiskamerconcert te mee te volgen”, lacht Katrien Lemahieu (55). “Ik woon ondertussen in Schelle, maar ik heb van 1969 tot 1988 in Hoboken gewoond.” Lemahieu wandelt mee, samen met haar hartsvriendin, om haar wijk nog eens opnieuw te leren kennen. “Mijn ouders hadden een kruidenierszaak in de Kapelstraat. Dus ik ben enorm vertrouwd met de gebouwen hier.” Lemahieu hoopt dat ook andere mensen Hoboken wat beter leren kennen. “Zeker het Gravenhof, want wat is dat mooi geworden zeg!”

De eerste stop op de wandeling is het Cockerillhof, een huis waar mensen met en zonder beperking cohousen. Jeremy Lenaerts (37) woont er bij het gezin van Van den Vreken tijdens de week. In weekend gaat hij bij zijn ouders langs. “Ik werk bijvoorbeeld in de bibliotheek van de school en op een boerderij”, vertelt hij. “We leren op deze manier alleen wonen.” In de lichtrijke woonkamer verzorgt gitarist Jonas Meersmans de muziek.

Ook Isabelle Krekels (49) ontvangt graag mensen in haar herenhuis. “Het is al leuk geweest”, vertelt ze opgewekt. “Wij kregen zangeres, gitariste en pianiste Amaea op bezoek en ze doet het fantastisch.” De mensen die kwamen kijken waren ook allemaal respectvol volgens haar. “Ik vind het zeker voor herhaling vatbaar!”

Met de drankbonnetjes in de hand konden de wandelaars aan het einde nog genieten van een slotconcert. Een geslaagde editie dus van ‘Bij de burens’, hopelijk is tijdens een volgende wandeling de zon opnieuw van de partij.

Bouw Krugerbrug in Hoboken nu écht van start gegaan

BFM, *Het Nieuwsblad* - 12 Jun. 2022

Dit weekend werd de nieuwe fiets- en voetgangersbrug, de Krugerbrug, geplaatst over de Schroelaan en de spoorweg in Hoboken. Een deel van de brug werd in zijn geheel met een indrukwekkend transport van aan de Scheldekaaien naar de Schroelaan gebracht. De Schroelaan, de Schroeiweg en het Jef Van Lindenfietspad ter hoogte van de werf zijn tot en met maandag tijdelijk onderbroken.

De Krugerbrug verbindt Hoboken centrum met de Hobokense Polder en industrieterrein Blue Gate Antwerp. De brug was volgens de stad in zeer slechte staat. Daarbij waren ook nog eens de aanloophelling te steil en de inrichting verouderd. De nieuwe brug zou comfortabeler moeten zijn voor fietsers en voetgangers. De brug is geplaatst maar de aanloophellingen worden nog opgebouwd en de omgeving wordt afgewerkt. Op die manier opent normaal gezien de nieuwe verbinding eind 2022 voor het verkeer. Nog tot en met maandag is het omrijden voor diegenen die de Schroeilaan wilden gebruiken ter hoogte van de Krugerbrug. Hoe je het best kan omrijden vind je op de website van de stad.

Hoboken viert 150 jaar Nello en Patrasche met feest in Gravenhof

SVO, *Het Nieuwsblad* - 15 Jun. 2022

Het boek “Een hond in Vlaanderen” bestaat 150 jaar en dat verdient een feestje. Het district Hoboken organiseert zondag 19 juni familiefestival “Nello’s feest” met workshops, dansdemonstraties, Taiko (een grote drum), ju-jitsu, een fotospeurtocht en een gloednieuwe theatervoorstelling over Nello en zijn hond Patrasche.

In 1872 schrijft Ouida Een hond in Vlaanderen na haar bezoek aan Antwerpen. Kleine Nello en zijn hond Patrasche zijn de helden van het verhaal. Het boek wordt een hit in Japan, maar wordt pas in Vlaanderen populair in de jaren 80 met het Suske en Wiske-album De dreigende dingen. Vandaag staat er een prachtig wit standbeeld van het duo voor de kathedraal, kan je Nello en Patrasche bier drinken en dragen zelfs pralines dezelfde naam.

Naast de workshops kan je zondag ook gaan luisteren naar Eric Baranyaka die een lezing zal geven. De lezing ‘Hoboken rond 1870. Het dorp van Nello en Patrasche?’ krijg je van Patrick Pieters.

Krugerbrug verbindt Kiel met Hoboken

PVDP, *Gazet van Antwerpen/Stad en Rand* - 16 Jun. 2022, pagina 17

De nieuwe Kruger- en Zuidwegbrug over de Schroeilaan en de spoorweg zijn gisteren op hun plaats gelegd. De bruggen moeten vanaf eind dit jaar Hoboken met het Kiel verbinden.

De twee bruggen werden in hun geheel getransporteerd vanop de loskade aan de D’Herbouvillekaai naar de Schroeilaan. Zaterdag- en zondagnacht hees de aannemer ze over de Schroeilaan en de spoorweg. Voor de bouw van de nieuwe fietsers- en voetgangersbrug trok stad Antwerpen 4,8 miljoen euro uit met de steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling.

Nu de bruggen geplaatst zijn, legt de aannemer nog de hellingen en wegen aan. Als alles volgens plan verloopt zijn eind dit jaar alle werken afgerond. De nieuwe Krugerbrug heeft een overspanning van meer dan 57 meter, een fietspad van twee meter breedte in elke richting en een voetpad van twee meter breed. De Zuidwegbrug heeft een over-spanning van twintig meter en een fietspad van twee meter in elke richting.

“De Krugerbrug gaat over het spoor en verbindt Hoboken-centrum met de Hobokense Polder en het industrieterrein Blue Gate Antwerp. De Zuidwegbrug takt daar dwars op aan en maakt over de Zuidweg de verbinding naar het Jef van Lindenfietspad richting Hemiksem. Zo kunnen fietsers op termijn vanop de Lageweg of de fietsostrade doorrijden richting Schelde en Antwerpen-centrum”, legt schepen van Mobiliteit Koen Kennis (N-VA) uit.

“Deze route vormt een belangrijke schakel op het hoofdfietsnetwerk rond de stad en is onderdeel van de districtenroute. Door deze ingreep maken we het voor fietsers aangenamer om te pendelen en dragen we bij aan de modal shift naar duurzame vervoersmiddelen.”

Copyright © 2022 Mediahuis. Alle rechten voorbehouden

PVDA houdt loopwedstrijd tegen ‘trage’ tram 4: “Je raakt sneller al joggend in Hoboken dan met de tram”

Het Laatste Nieuws - 16 Jun. 2022

Door de verouderde sporen kan de tram slechts 10 kilometer per uur rijden op de Antwerpsesteenweg in Hoboken. Hierdoor werd tramlijn 2 ingekort tot aan de Zwaantjes en rijdt tram 4 voortaan aan een sukkeldrafje. Om het euvel aan te kaarten, bond PVDA Hoboken donderdagmiddag de sportschoenen en hield - jawel - een loopwedstrijdje tegen de tram.

“Je geraakt tegenwoordig sneller in Hoboken al joggend dan per tram”, schertst PVDA-districtsraadslid Tineke Elst die de ludieke actie op poten zette. “Deze situatie is onhoudbaar voor de reizigers. We vragen dat de sporen zo snel mogelijk vervangen worden zodat tram 4 terug kan rijden en dat De Lijn zo lang tram 2 niet kan rijden, een pendelbus inlegt.”

De Lijn liet vorige week nog weten dat het, samen met de stad Antwerpen, onderzoekt hoe de noodzakelijke heraanleg van de sporen tussen Zwaantjes en Steynstraat zo snel mogelijk kan worden ingepland en uitgevoerd.

Stad Antwerpen bouwt extra campus voor buitengewoon onderwijs in Hoboken

Het Laatste Nieuws - 21 Jun. 2022

De stad Antwerpen heeft in Hoboken een grond aangekocht om een campus voor buitengewoon onderwijs op te bouwen. De extra capaciteit is broodnodig, gezien de grote tekorten aan plaatsen in het buitengewoon basis- en secundair onderwijs.

De campus komt in de sociale woonwijk Stuivenberg, op een plaats waar nu nog verouderde woontorens staan. Er zouden 280 plaatsen kunnen worden gecreëerd in het buitengewoon basis- en secundair onderwijs. “Met deze plannen lossen we de capaciteitsproblemen waarmee we vandaag geconfronteerd worden niet op”, zegt schepen voor Onderwijs Jinnih Beels (Vooruit). “Maar elk plekje telt. Naast oplossingen op korte termijn, denk aan de noodcapaciteit die we al twee jaar op rij creëren, werken we ook aan oplossingen op lange termijn. Het verwerven van deze grond is daar een voorbeeld van.”

Het capaciteitstekort in het buitengewoon onderwijs stijgt intussen nog jaar na jaar. Na de aanmeldperiode voor volgend schooljaar kwamen er in Antwerpen 533 kinderen op een wachtlijst terecht in het basisonderwijs, oftewel 58 procent van het totaal aangemelde kinderen. In het secundair heeft 43 procent nog geen plaats. Op dezelfde site in Hoboken plant sociale huisvestingsmaatschappij Woonhaven ook een aantal seniorenflats en huurappartementen.

Schenken

Vanuit de leden:

C. Corremans:

- boek "Hoboken verbeeld in jaartallen"

C. Bertels:

- vorm voor hoed
- pijphouder in Delfts porselein
- fietspomp
- lucifers (pakje jubeljaar 1971 -COOP)
- kinderpaspoppen (3)

M. Van Houwenhoven:

- boterton

W. Vidts:

- diploma "Nationaal Werk voor Kinderwelzijn" in kader

C. Verstraeten:

- boek "wraak zonder vroegging" (auteur C. Verstraeten)

L. Bastiaens:

- inpakpapier "Photo Lux" – G. Bossut
- bloes met kant
- boeken allerlei (9)
- fotoboek
- fotoalbum "cabaretavond 1957" in zaal Cameo

X. Verbeeck:

- schilderijen (2): portretten John Van Bavel en Emma De Ruyter

H. Van Goethem:

- LP "The Sultans"
- bieretiketten (4) van brouwerij De Zwaan

W. Mertens:

- foto scheepswerf "Le Vulcain" 1903

F. Morreel:

- tijdschriften Kasteel d'Ursel
 - takszegels
 - eerste hulp (Rode Kruis)
 - plan van Antwerpen
- boeken:
- alfabetische straatnamenlijst
 - 75 jaar Antwerpse tram
 - beknopte geschiedenis van Antwerpen
 - nationaal museum onze standbeelden
 - 75 jaar muziekacademie
 - Antwerpen in 1830
 - Belgium
 - nieuwe wegcode
 - U.S.S.R.

- folders:
 - onderwijs in Hoboken
 - affiches
 - stempels
 - spaarboekje Academia
 - ontwerp van programma rekenen Stad Antwerpen.
- LP's (5)
- dagbladartikel G.V.A. (Stad en Rand)
- brochures (2) Belgische munten en €

B. De Wachter:

- houten bierbak van biersteker Mazza
- bierkaartje Hobsor

Vanuit de niet-leden:

M. Rogiers:

- postkaarten (militairen en Koninklijke familie)

E. Lobel:

- kft met muziekpartituren (eigendom van Michel Hendrickx) +/- 1950
- papierenzakje "In 't Bieke"

J. Bastiaensens:

- bidstoel bekleed met velours
- Jezusbeeld

Leden vergadering van 2 mei 2022

Op de ledenvergadering van 2 mei 2022 kregen de aanwezige leden een lezing van Laura May, doctor in de geschiedenis. Laura presenteerde het deel van haar doctoraatsonderzoek dat handelde over Hoboken.

Ze ging in op de vraag waarom Hoboken industrialiseerde. Het vernieuwende van haar onderzoek is dat klassiek onderzoek deze vraag vanuit de industrieel aanpakt, terwijl zij de tussenkomst van de landeigenaren ernstig wou nemen. Daarbij bleek dat het initiatief van Ferdinand Moretus doorslaggevend was voor de industrialisatie van Hoboken. Als hij zijn land niet voor industriële doeleinden had willen verkopen, zou de industrialisatie in Hoboken veel later (of

helemaal niet) zijn gebeurd, wat een belangrijke impact zou hebben gehad op de evolutie van onze gemeente.

Een tweede onderzoeksvraag die Laura behandelde, betreft de verschillende mate waarin de industrie de lokale economie in Hoboken ging domineren. In Hoboken resulteerde de vroege industrialisatie in de opkomst van het socialisme, waardoor lokale liberale en katholieke politici hun manier van besturen aanpasten om arbeiders aan te spreken. De opkomst van de Socialistische Partij in Hoboken en de daarmee gepaard gaande opleving van het industriële ontwikkelingspad gebeurde niet automatisch, maar was het resultaat van actieve tussenkomst van leden van de lokale Socialistische Partij, die zich organiseerden om invloed uit te oefenen op het lokale beleid en plaats onderscheidend vermogen.

Zoals het gebruikelijk is voor een doctoraatsonderzoek, was deze lezing intellectueel uitdagend voor de aanwezigen. Tegelijkertijd kunnen we stellen dat we ook een nieuw facet van de Hobokense geschiedenis leerden kennen. Daar kunnen we alleen maar blij en tevreden over zijn.

Collectie Jaak Bormans